राजस्व सुधार कार्ययोजना

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

२०८०/८१ – २०८२/८३

रम्भा गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पिपलडाँडा, पाल्पा, लुम्विनी प्रदेश

राजस्व सुधार कार्ययोजना

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

२०८०/८१ – २०८२/८३

दस्तावेज/प्रतिवेदन	राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा
प्रकाशक	रम्भा गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय सम्पर्क नम्वर : ९८४७२२२५७७९/९८६७२८६९८५ इमेल : rambhamun@gmail.com
सहयोगी संस्था	प्रदेश सुशासन केन्द्र, नेपालगञ्ज, लुम्विनी प्रदेश
सहजीकरण संस्था	अलाना इण्टरनेशनल सर्भिसेज प्रा.लि. सम्पर्क नम्वर ०१-४५४४०९१ इमेल : aalanainternational456@gmail.com
मिति	२०८० जेष्ठ

अध्यक्षज्यूको मन्तव्य

नेपालको संविधानले राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने गरी तीनवटै तहको कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ । संविधातः स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न संघ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यबस्था गरेको छ। स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न संघ तथा प्रदेश सरकारबाट उपलव्ध गराइने अनुदानले मात्र संभव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राजस्व अधिकार समेत तहगत सरकारबीच बाँडफाँड गरिएको हुँदा संघीय वित्त व्यबस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त कर तथा गैरकरहरुको अधिकतम परिचालन तथा आवश्यकता र औचित्यताको आधारमा ऋण परिचालन सहित निजी लगानी प्रर्वद्धनमा बिशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

यस सन्दर्भमा स्थानीय सरकारको वढ्दो खर्च धान्नका र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि पनि स्थानीय तहहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा समयसापेक्ष सुधार गर्न गाउपालिकाको लागि राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्नु अपरिहार्य महसुस गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा संविधान तथा कानून बमोजिम गाउपालिकालार्य प्रदत्त राजस्व अधिकारको परिधिभित्र रही गाउँपालिकाको विद्यमान आय स्रोतहरुको समीक्षा, गाउँपालिकाको दिगो र भरपर्दो वित्तीय स्रोतका सम्भावित स्रोतहरुको पहिचान, त्यस्ता श्रोतहरुको अधिकतम परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यबस्थापकीय सुधारका उपायहरु र कार्यान्वयनको खाका तयार सहित आगामी ३ आर्थिक बर्षभित्र परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण सहित **रम्भा गाउपालिका**को यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ ।

यस गाउँपालिकाको विद्यमान आन्तरिक आयको समीक्षा गर्दै दिगो र भरपर्दो राजस्वका स्रोतहरुको पहिचान, विश्लेषण एवं राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी वनाउने मुल उद्देश्यका साथ तयार गरिएको यस राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यमा कार्यक्रममै सहभागि भई रचनात्मक सल्लाह सुझाव एवं उल्लेखनीय सहयोग गर्नुहुने राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरु, गाउँपालिकाका वडा अध्यक्ष तथा गाउ कार्यपालिका सदस्यहरु, सभासद सदस्यहरु एवं कर्मचारीवर्ग प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । साथै यस कार्यमा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्नुहुने **अलाना इन्टरनेशनल सर्भिसेज प्रा.लि.काठमाडौ** तथा वित्तीय सहयोगको लागि **लुम्विनी प्रदेश सरकार, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगंज**को अमूल्य योगदानको कदर गर्दै सवैमा कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरुमा यस्तै प्रकारका सहयोगहरुको अपेक्षा राखेको छु ।

विष्णु प्रसाद भण्डारी
अध्यक्ष
रम्भा गाउँपालिका, पाल्पा, लुम्विनी प्रदेश
नेपाल

उपाध्यक्षज्यूको मन्तव्य

स्थानीय तहको लागि केन्द्र र प्रदेश सरकारवाट उपलव्ध हुने अनुदानहरु र विषयगत संस्था तथा कार्यक्रमगत सशर्त सहयोगवाट यथोचित मात्रामा स्थानीय आवश्यकता परिपूर्ति हुन नसकिरहेको सन्दर्भमा यस **रम्भा गाउपालिका**को राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यबाट एकातिर यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय स्रोत अभिवृद्धि हुने सम्भावनाहरुको उजागार भएको छ भने आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धि एवं राजस्व प्रशासनको प्रभावकारीता, क्षमता बिकासका लागि आगामी ३ वर्षका लागि राजश्व नीति, रणनीति एवं कार्यक्रमहरु पहिचान भएको छ । यस राजश्व सुधार योजना तर्जुमाको क्रममा सहभागितात्मक तथा सामुहिक छलफलवाट पहिचान भएका राजस्वका सम्भावित स्रोतहरुको परिचालनवाट स्थानीय जनचाहना अनुरुपका विकास कार्यलाई अगाडि वढाउन थप श्रोत परिचालन गर्न सकिने आत्मविश्वास वढेको छ । कार्ययोजनाले निर्दिष्ट गरे अनुसारको राजश्व नीति तर्जुमा, कार्यक्रम बिकास तथा लगानी, संगठनात्मक संरचनामा सुधार, दक्ष र प्रविधिमैत्री जनशक्तिको व्यवस्थापन, क्षमता अभिवृद्धि प्रविधिको अधिकतम उपयोग, राजश्व पारदर्शिता, सूचना संम्प्रेशन, नियमित अनुगमन तथा समिक्षा र पुर्नयोजना तर्जुमा जस्ता कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा गाउपालिकालाई सवैको साथ र सहयोग रहने बिश्वास लिएको छु ।

यस कार्यमा सहभागि भई आफ्नो अमूल्य सहयोग, सल्लाह सुझाव दिनु हुने यस गाउँपालिकाका राजनीतिक दलका प्रतिनिधि लगायत गाउँपालिकाका परिवार सवैलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । कार्यक्रमलाई सहभागितात्मक र सामुहिक छलफलवाट संचालन गरी राजस्व सुधारका लागि विविध पक्षहरु पहिचानमा सहजीकरण गरी सहयोग गर्नुहुने परामर्शदाता संस्था **अलाना इन्टरनेशनल सर्भिसेज प्रा.लि.काठमाडौं** र वित्तीय सहयोगको लागि **लुम्विनी प्रदेश सरकार, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगंज** प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

राधा कुमारी श्रेष्ठ
उपाध्यक्ष
रम्भा गाउँपालिका,पाल्पा,
लुम्विनी प्रदेश
नेपाल

विषय सूची

क.सं.	शिर्षक	पेज नम्बर
१.	**परिच्छेद - एक : परिचय**	७
१.१.	पृष्ठभूमि	७
१.२.	आवश्यकता	७
१.३.	उद्देश्य	८
१.४.	विधि तथा प्रक्रिया	८
१.५.	सीमा	११
२.	**परिच्छेद - दुई : पालिकाको परिचय**	११
२.१.	भौगोलिक अवस्थिति	११
२.२.	राजनीतिक र प्रशासनिक विभाजन	११
२.३.	जनसांख्यिक विवरण	११
२.४.	मानव संशाधनको अवस्था	१२
२.५.	भौतिक सम्पत्तिको अवस्था	१२
३.	**परिच्छेद - तीन : राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता**	१३
३.१.	संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था	१३
३.२.	राजस्व सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना	१५
३.३.	कर राजस्व	१९
३.४.	गैरकर राजस्व	१९
४.	**परिच्छेद - चार : राजस्व सङ्कलन तथा संस्थागत क्षमता**	२२
४.१.	राजस्व परिचालन नीति	२१
४.२.	संस्थागत क्षमता	२१
४.३.	आन्तरिक आय	२३
४.४.	सम्भावना तथा चुनौतिहरु	२४
५.	**परिच्छेद - पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना**	२५
५.१.	कर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा	२५
५.२.	गैरकर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा	२७
५.३.	राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा	३०
६.	**परिच्छेद - छ : राजस्व प्रक्षेपण**	३४
६.१.	प्रक्षेपणको आधार	३२
६.२.	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण	३३
७.	**परिच्छेद - सात : कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन**	३६
७.१.	कार्ययोजना कार्यान्वयन	३६
७.२.	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	३८
	अनुसूचीहरु	

तालिका तथा ग्राफचित्र

क.सं.	शिर्षक	पेज नम्बर
१.	पालिकाको नक्सा	१०
२.	पालिकाको जनसाँख्यिक विवरण	१०
३.	स्थानीय तहको संवैधानिक अधिकार क्षेत्र	१२
४.	वित्तीय अधिकार क्षेत्र : कर तथा गैरकर	१३
५.	सम्पत्ति कर : प्राप्त हुन सक्ने अनुमान	१६
६.	घर वहाल कर	१७
७.	कर राजस्व परिचालनको अवस्था	१९
८.	गैरकर राजस्व परिचालनको अवस्था	२०
९.	संगठनात्मक संरचना	२३
१०.	आन्तरिक आय विवरण	२४
११.	पालिकाको वस्तु स्थिति विश्लेषण	२५
१२.	कर राजस्व सुधार कार्ययोजना	२९
१३.	गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना	३२
१४.	राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना	३४
१५.	राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरु	३६
१६.	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक आय	३७
१७.	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : वाह्य श्रोत	३८
१८.	त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक र वाह्य	३९

परिच्छेद - एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

रम्भा गाउँ पालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना आगामी आर्थिक वर्ष २०८०/८१ देखि २०८२/८३ का लागि तर्जुमा भएको छ । आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धिका लागि तयार पारिएको यो कार्ययोजना राजस्व सुधार कार्ययोजना दिग्दर्शन २०७६ ले निर्धारण गरेको ढाँचा, विधि, प्रक्रियालाई आधार मानिएको छ। मुलतः नेपाल संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले स्थानीय तहका लागि व्यवस्था गरेको वित्तीय अधिकारलाई र सोका आधारमा त्रिवर्षीय कार्ययोजना तयार पारिएको छ । कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको वित्तीय नीति कार्यक्रम, लक्ष्य एवं उद्देश्यलाई मध्य नजर राख्दै पालिकाको आफ्नै आर्थिक ऐन र वित्तीय नीति कार्यक्रमलाई आधार मानिएको छ। यसैगरी संघीय अवधारणा, वित्तीय विकेन्द्रीकरण, वित्तीय सुशासन, प्रगतिशील कर प्रणाली जस्ता पक्षहरुलाई आत्मसाथ गर्दै राजस्वका क्षेत्र तथा दायराहरुलाई फराकिलो पार्दै न्यून कर दररेटमा जोड दिइएको छ। राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी पार्दै छिटो प्रतिफल अर्थात पूँजी अभिवृद्धि हुने क्षेत्रहरुमा राजस्व परिचालन गर्ने नीति समेत पालिकाले अङ्गिकार गरेको छ ।

समग्र वित्तीय तथा राजस्व अवस्था सम्बन्धमा प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कहरुको वस्तुनिष्ट अध्ययन, विश्लेषणको आधारमा पालिकाको राजस्व क्षेत्रका लागि लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति एवं कार्यक्रम सहित तयार गरिएको त्रिवर्षीय राजस्व सुधार कार्ययोजना (२०८०/८१-२०८२/८३) पालिकाको आन्तरिक राजस्व अभिबृद्धिका लागि एक महत्वपूर्ण र मार्गदर्शक दस्तावेज हुने बिश्वास गरिएको छ । रम्भा गाउँ पालिकाले यसलाई क्रमशः कार्यान्वयनमा ल्याउने प्रतिवद्धता समेत जाहेर भएको छ।

१.२ आवश्यकता

क) वढ्दो जनआकांक्षालाई सम्वोधन र परिपूर्ति गर्ने :

स्थानीय तहका सरकार तथा जनप्रतिनिधिहरुलाई एकातिर चुनावमा गरिएका प्रतिवद्धताहरु पूरा गर्नुपर्ने छ भने अर्कोतर्फ नागरिकमा वढ्दो आवश्यकता, इच्छा र आकांक्षाहरुलाई सम्वोधन गर्नुपर्ने वाध्यता छ। न्यूनतम भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधारहरुको उपलब्धताका कारण जनजीवन असहज एवं कष्टपूर्ण रहेको सन्दर्भमा जनचाहना अभिवृद्धि हुनु स्वभाविकै मान्न पनि सकिन्छ। साथै आर्थिक, सामाजिक समृद्धि, गरिवी न्यूनीकरण, पछ्यौटेपन एवं स्थानीय साधन श्रोतहरुको व्यवसायीकरणका लागि पनि जनप्रतिनिधिहरुमा ठूलो दवाव सिर्जना भएको छ। जनताको सवैभन्दा नजिकको सरकार स्थानीय तह भएकाले पनि जनताको विश्वास, भरोसा यसप्रति अधिक छ। तापनि विद्यमान अवस्थामा सीमित श्रोत साधनवाट उपरोक्त जनचाहनाहरु सहजै पूरा गर्न सक्ने सामर्थता स्थानीय तहसंग सीमित छ र जनताका अधिक अपेक्षाहरु पूरा गर्न दिगो र भरपर्दो राजस्व श्रोतको अपरिहार्य भएको छ।

ख) संवैधानिक एवं कानूनी अधिकारको उपयोग गर्ने :

नेपालको राज्य संरचना मुलतः तीन तहको हुने व्यवस्था गरिएको छ र सोही अनुसार राज्यशक्तिको पनि वाँडफाँड भएको छ। राज्यशक्ति उपयोगका लागि तीनै तहका सरकारहरु आफैमा आर्थिक प्राविधिक सवै पक्षहरुमा मजवुत, सक्षम र सवल हुनुपर्ने व्यवस्था नेपालको संविधान २०७२ ले गरेको छ। परम्परागत ढङ्गवाट परिचालित हुँदै आएका स्थानीय तहमा व्यापक परिवर्तनको खाँचो छ र क्रमिक रुपमा चुस्त प्रभावकारी र सवल स्थानीय सरकारको रुपमा विकास हुनुपर्ने भएको छ। संघ र प्रदेशवाट निकासा हुने अनुदानको आधारमा वार्षिक वजेट तर्जुमा र नीति कार्यक्रम सञ्चालन हुँदै आएका स्थानीय तहहरुले अवउप्रान्त सोको विपरित खर्चमा आधारित वजेट, श्रोतहरुको पहिचान र परिचालन गर्नुपर्ने भएको छ। यसै सिलसिलामा नेपालको संविधान २०७२, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत वित्त आयोग ऐन २०७४ वाट स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रहरु

निर्धारण र त्यसको उपयोगको व्यवस्था गरिएको छ । सोहीमा आधारित भई स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

ग) स्थानीय साधन श्रोतवाट राजस्व अभिवृद्धि गर्ने :

विकास निर्माणमा तिव्रता र स्थानीय सरकारको प्रभावकारीताका लागि राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने अपरिहार्य छ । यससंग जनआकांक्षा र विकास निर्माण समेत जोडिएकोले राजस्व अभिवृद्धि एक अनिवार्य शर्त जस्तै छ । स्थानीय तह आफै सरकार भएकाले सरकार परिचालनका लागि पनि राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता अरु जरुरी छ । नेपालको संविधान र कानूनहरुले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्र निर्दिष्ट गरिदिएकाले सोही परिधिभित्र रही दिगो रुपमा राजस्व सङ्कलन र परिचालनका क्षेत्रहरु पहिचान गर्नुपर्ने अभिभारा पनि स्थानीय तहकै हो । यस सन्दर्भमा राजस्व सङ्कलनका लागि व्यवसाय कर, सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क, दण्ड जरिवना आदिको व्यवस्था कानूनमा छ । यसका अलवा राजस्व अभिवृद्धि तथा पूँजी निर्माण हुन सक्ने क्षेत्रहरु पहिचान गर्दै लगानी गरी श्रोतहरुको सदुपयोग गरी राजस्व अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ ।

घ) राजस्व अभिवृद्धिका रणनीतिक कार्यक्रम तर्जुमा तथा आय प्रक्षेपण हुने :

स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलन, प्रशासनिक संयन्त्र, राजस्वका श्रोतहरुको विद्यमान अवस्था विश्लेषण गरी राजस्व अभिवृद्धिका लागि मध्यकालीन रणनीति, वार्षिक कार्यक्रम एवं सोका आधारमा आगामी वर्षहरुमा हुने आयको प्रक्षेपण समेत गरिने भएकाले एक निश्चित अवधि भित्र आर्जन हुन सक्ने राजस्वको विस्तृत खाका तयार हुनेछ । यसका लागि स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरु, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, पालिकाका पदाधिकारीहरु एवं सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष र सक्रिय सहभागितामा तयार हुने भएकोले स्थानीयहरुकै आफ्नै अपनत्व सिर्जना गरी र कार्यपालिकाको नेतृत्वमा तयारी कार्ययोजनालाई कार्यान्वयन ल्याउनेछ ।

१.३ उद्देश्य

रम्भा गाउँपालिकाको विद्यमान आन्तरिक आयको समीक्षा गर्दै राजस्व अभिवृद्धिका लागि दिगो र भरपर्दो स्रोतहरु पहिचान, विश्लेषण र राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी वनाउन वित्तीय नीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्नु यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसका साथै राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका अन्य सहायक उद्देश्यहरु निम्न अनुसार छ ।

क) राजस्व सुधारका सम्वन्धमा नेपाल संविधान एवं विभिन्न ऐन, नियमहरुमा व्यवस्था भएका वित्तीय अधिकार, कार्यक्षेत्र एवं राजस्व सुधारको आवश्यकता र महत्वका वारेमा पालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, सरोकारवालाहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने

ख) पालिकाको विद्यमान राजस्व नीति, कार्यक्रम, आर्थिक ऐन, करको दररेट, राजस्व सङ्कलन, संगठनात्मक संरचना, आय श्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ सङ्कलनको फरक पहिचान, समीक्षा, विश्लेषण गर्ने

ग) आन्तरिक श्रोतहरुको अवस्था विश्लेषण गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना सहित आगामी तीन वर्षका लागि आय प्रक्षेपण गर्ने

घ) आन्तरिक श्रोत अभिवृद्धिका लागि गाउँपालिकाको वित्तीय रणनीति एवं कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने ।

१.४ विधि तथा प्रकिया

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्नानुसारका विधि र प्रकियाहरु अवलम्वन गरिएको थियो ।

क) पहिलो चरण : सन्दर्भ सामग्रीहरुको अध्ययन

अध्ययन कार्यको पहिलो चरणमा स्थानीय तहको वित्तीय क्षेत्रसंग सम्वन्धित सन्दर्भ सामाग्रीहरुको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यसै कममा सङ्कलित एवं अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामग्रीहरुमा नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, राष्ट्रिय

प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४, एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या २०७४ रहेका थिए । त्यसैगरी लुम्विनी प्रदेश तहवाट निर्मित मुख्य ऐन कानूनहरुमा आर्थिक ऐन, सडक सवारी, यातायात तथा परिवहन, औद्योगिक व्यवसाय ऐन, कर तथा गैरकर राजस्व सम्वन्धी कर र वित्तीय व्यवस्थापन ऐन र मनोरन्जन, विज्ञापन र पर्यटन नियमावली लगायतका ऐन कानूनहरु अध्ययन गरिएको थियो भने पालिकाको वस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र), पाालिकाको नीति कार्यक्रम, बजेट, पालिकाको आर्थिक ऐन आदि रहेका थिए ।

ख) दोश्रो चरण : प्रश्नावली तथा फारम विकास

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि प्रारम्भिक एवं दोश्रो तहवाट सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि फारम तथा प्रश्नावलीहरु विकास गरिएको थियो । फारममा करदाता, सरोकारवाला एवं पालिकाको राजस्वसंग सम्वन्धित विविध पक्षहरु समेटिएको छ । यसरी तयार पारिएको फारमको नमूना यसै प्रतिवेदनको अनुसूचीमा उल्लेख गरिएको छ ।

ग) तेश्रो चरण : अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको सिलसिलामा गाउँपालिकामा दुई दिने अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो । कार्यक्रममा गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्षहरु, पालिकाका पदाधिकारी एवं सदस्यहरु, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य लगायत शाखा प्रमुखहरु एवं अन्य कर्मचारीहरुको सहभागितामा रहेको थियो । कार्यक्रममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्वन्धी विधि, प्रक्रिया, गाउँपालिकाको राजस्वको दररेट, शुल्क, दस्तुरका वारेमा प्रस्तुति भएको थियो भने स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रहरु, पालिकाले अभ्यासमा ल्याएका राजस्वहरु एवं राजस्व प्रशासन सम्वन्धी विषयमा पनि प्रस्तुतीकरण भई व्यापक छलफल भएको थियो । यसरी आयेजित कार्यशाल गोष्ठी विशेष गरी निम्न चार क्षेत्रमा केन्द्रीत रहेको थियो ।

- शिर्षकगत राजस्वका दररेट, दायर तथा प्रक्षेपण
- कर राजस्व सुधार योजना
- गैरकर राजस्व सुधार योजना
- राजस्व प्रशासन विशेषगरी अभिलेखीकरण, सङ्कलन, संगठनात्मक संरचना र समन्वय

घ) चौथौ चरण : सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण

अध्ययनका लागि गाउँपालिकाका शाखाहरु, सरोकारवाला पक्षहरुसँग समन्वय गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सूचनाहरु सङ्कलन गरिएको थियो । यसका साथसाथै गाउँपालिकाका प्रकाशनहरु वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका, आर्थिक ऐन, राजस्व सम्वन्धी कानूनहरु, प्रगति विवरण लगायतका अध्ययन प्रतिवेदनहरुवाट तथ्याङ्क सङ्कलन भएको थियो । तथ्याङ्कहरु मूलत निम्न क्षेत्रमा केन्द्रीत भई सङ्कलन भएको थियो ।

- राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था
- राजस्व परिचालनका लागि अवलम्वन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरु
- विगत वर्षहरुमा सङ्कलन भएको राजस्व सम्वन्धी यथार्थ विवरणहरु
- राजस्व सङ्कलन हुनसक्ने सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरु

ङ) पाँचौ चरण : राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशालावाट प्राप्त मस्यौदालाई थप छलफल, सुझावका आधारमा परिष्कृत गर्दै आवश्यक परिमार्जन गरिएको थियो । त्यसैगरी विगत वर्षहरुको यथार्थ आय विवरणका आधारमा आगामी ३ वर्षका लागि वजेट प्रक्षेपण गरिएको थियो । प्रक्षेपणको क्रममा राजस्व सम्भाव्यताका आधारमा नयाँ क्षेत्रहरुको समेत राजस्व प्रक्षेपण भएको थियो । प्रक्षेपण गर्दा मुलत विद्यमान अवस्थामा प्राप्त भएको राजस्व, दायरा विस्तारको अवस्था, विगतको भएको राजस्व वृद्धिदर, अनुमान एवं विभिन्न पक्षहरुसंग भएको संझौतालाई आधार मानिएको थियो ।

च) छैटौ चरण : मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

राजस्वको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाहरुको विश्लेषण, राजस्व सुधारका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्दै राजस्व अभिवृद्धिका क्रियाकलापहरु सहित कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना सहितको मस्यौदा प्रतिवेदन लेखन कार्य भएको थियो । मस्यौदा प्रतिवेदनमा प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरुलाई तथ्याङ्कीय औजारहरु तथा विधि तथा सूत्रहरुको प्रयोग गरी विश्लेषण गरी तयार पारिएको थियो । विशलेषण भएका तथ्यहरुलाई तालिका, ग्राफचित्र जस्ता विधिहरुबाट प्रस्तुत गर्दै राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पार्दै गाउँपालिका समक्ष पेश गरिएको थियो ।

छ) अन्तिम प्रतिवेदन स्वीकृती र प्रकाशन

मस्यौदा प्रतिवेदनवारे गाउँपालिका एव सरोकारवाला सम्वन्धित सवै पक्षहरुको सुझावहरु सङ्कलन, मस्यौदा प्रतिवेदनमा छुटेका पक्षहरु थप्दै, तथ्याङ्कीय कमि कमजोरीहरु सच्याउदै प्रतिवेदनलाई आवश्यक परिमार्जन गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको अन्तिम प्रतिवेदन तयार परिएको थियो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम प्रतिवेदन विभिन्न ७ परिच्छेदमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो परिच्छेदमा परिचय रहेको छ । यसमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने क्रममा अवलम्वन गरिएका विधि, प्रक्रिया, उद्देश्य एवं राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य वारे उल्लेख गरिएको छ भने परिच्छेद २ मा पालिकाको वस्तुस्थिति संक्षिप्त रुपमा खासगरी भौगोलिक अवस्थितिका वारेमा उल्लेख गरिएको छ भने परिच्छेद ३ मा राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यताका वारेमा उल्लेख गरिएको छ । राजस्व सङ्कलन तथा संस्थागत क्षमता विकासका वारेमा नीतिगत पक्षहरु परिच्छेद ४ मा उल्लेख भएको छ भने परिच्छेद ५ मा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको छ । यस अन्तर्गत कर राजस्व सुधार, गैरकर राजस्व सुधार र राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा गरिएको छ । पालिकाको राजस्व प्रक्षेपण परिच्छेद ६ मा उल्लेख भएको छ भने परिच्छेद ७ मा अनुगमन र मूल्याङ्कन वारे उल्लेख भएको छ ।

१.५ सीमा

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको क्षेत्र व्यापक भएता पनि सीमित श्रोत साधन, विगतका वर्षहरूका सूचनाहरुको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका छन् :

क) प्रतिवेदन मूलत कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्धितीय श्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा तयार पारिएको छ ।

ख) पालिकाको आन्तरिक आय तथा श्रोतको पहिचान गर्ने उद्देश्यका लागि तयार पारिएको तथ्याङ्क सङ्कलन फारम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरु विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा स्थलगत अध्ययनबाट सङ्कलन गरिएको छ ।

ग) पालिकामा भएको अभिलेख एवं छलफलबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा आय श्रोतहरुको पहिचान तथा सम्भाव्यता अध्ययन भएको छ । पालिकाको विगतका आर्थिक वर्षहरुमा भएको यथार्थ आय विवरण, आय वृद्धि, कर तथा गैरकर राजस्व वृद्धिदर, अनुमानका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

घ) पालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, सेवामा हुने वृद्धि र नागरीक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि आदि पक्षहरूले भविष्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएता पनि त्यस्ता पक्षहरुसंग सम्वन्ध राख्नेहरुको तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा समावेश गर्न सकिएको छैन ।

ङ) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त ब्यवस्थापन ऐन २०७४ ले दिएको राजस्व अधिकारको आधारमा राजस्व सम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

परिच्छेद - दुई :
गाउँपालिकाको परिचय

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

रम्भा गाउँपालिका २७.८५३५५८° उत्तरी अक्षांश र ८३.६५७७९२° पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ९४.१२ वर्ग किमि रहेको छ ।

२.२ राजनीतिक र प्रशासनिक विभाजन

वि.सं. २०७१ मा साविकका हुँगी, फोक्सिङकोट, पिपलडाँडा, हमिन, हेक्लाङ र ताहुँ गाविसलाई समावेश गरी स्थापना गरिएको रम्भा गाउँलिका स्थानीय तह पुनर्संरचनाका क्रममा यस गाउँपालिकाको पुर्नगठन गरिएको हो । रम्भा गाउँपालिकासंग सीमाना जोडिएका पालिकाहरुमा पूर्वतर्फ रामपुर नगरपालिका र पूर्वखोला गाउँपालिका पर्दछ भने पश्चिम तर्फ वगनासकाली गाउँपालिका र माथगढी गाउँपालिका अवस्थित रहेको पाइन्छ । त्यसैगरी उत्तरतर्फ स्याङ्जा जिल्लाको गल्याङ नगरपालिका र तनथा कालिगण्डकी नदी रहेको छ भने दक्षिणतर्फ पूर्वखोला गाउँपालिका अवस्थित छ ।

तालिका तथा ग्राफचित्र नम्बर १
रम्भा गाउँपालिका : राजनीतिक नक्सा

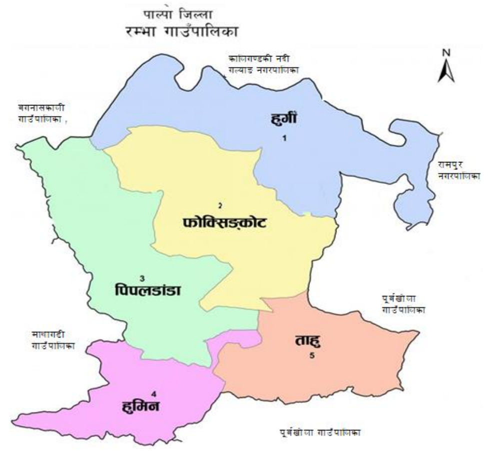

श्रोत : रम्भा गाउँपालिका, वेवसाइट

रम्भा गाउँपालिकामा ५ वटा वडाहरुको व्यवस्था गरिएको छ । प्रतिनिधि सभा निर्वाचन अनुसार रम्भा गाउँपालिका निर्वाचन क्षेत्र नम्वर १ र प्रदेशसभा निर्वाचन प्रयोजनका लागि कायम गरिएको निर्वाचन क्षेत्र अनुसार यो क्षेत्र निर्वाचन नम्वर १ मा पर्दछ । गाउँपालिकाको केन्द्र पिपलडाँडामा रहेको छ ।

२.३ जनसांख्यिक विवरण

वि.सं. २०७८ मा गरिएको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार रम्भा गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या १७१५५ रहेको छ । जसमा महिलाको संख्या ९६३० र पुरुषको ७५२५ जनसंख्या रहेको देखिन्छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिका को जनसंख्या वृद्धिदर करीव १.५६ प्रतिशत घटेको पाइन्छ । यसैगरी कूल घरधुरी संख्या ४६८९ रहेको छ भने घरधुरी साइज ३.५५ रहेको देखिन्छ । क्षेत्रफलको आधारमा सवैभन्दा ठूलो वडाहरुमा क्रमश: वडा नम्वर ४ र ५ रहेको पाइन्छ भने जनसंख्याको हिसावले सवैभन्दा वढी जनसंख्या रहेको वडाहरुमा वडा नम्वर १ र ३ पर्दछन ।

तालिका नम्वर : २
गाउँपालिकाको जनसांख्यिक विवरण

वडा नम्वर	घरधुरी संख्या	जनसंख्या २०७८	क्षेत्रफल किमि	जनसंख्या वृद्धि दर
१	१३७७	५११२	२४.४४	
२	७०५	२६२४	२१.८	
३	११९८	४४२२	२२.२५	
४	५०४	१७८६	११.७८	
५	९०५	३२११	१३.८५	
जम्मा	४६८९	१७१५५	९४.१२	(१.५६)

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४ मानव संशाधनको अवस्था

गाउँपालिकामा प्रशासन शाखा, कृषि शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा, स्वास्थ्य शाखा, आन्तरिक लेखा परीक्षण शाखा, पञ्जीकरण शाखा, पूर्वाधार विकास शाखा, शिक्षा शाखा, सूचना तथा प्रविधि शाखा, रोजगार सेवा केन्द्र, महिला तथा वालवालिका, पशुसेवा शाखा, उद्यम विकास शाखाहरु कियाशील रहेका छन । गाउँपालिकामा कर्मचारीहरु विभिन्न पद तथा जिम्मेवारीमा स्थायी र करारमा कर्मचारीहरु कार्यरत छन ।

गाउँपालिकाको संगठनात्मक संरचना अन्तर्गत गाउँसभा प्रति जवाफदेहि हुने गरी विभिन्न समितिहरु गठन गरिएका छन भने गाउँ कार्यपालिका अन्तर्गत आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिहरु पनि गठन भई कियाशील रहेका छन । त्यसैगरी न्यायिक समिति, राजस्व परामर्श समिति, श्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समिति, वजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिहरु पनि कियाशील रहेको पाइन्छ ।

२.५ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

गाउँपालिका अभिलेख अनुसार कार्यालयमा सवारी साधन, मोटरसाइकल, स्कुटरहरु छन ।

त्यसैगरी कार्यालय भवनहरु पनि विभिन्न क्षेत्रमा रहेको पाइन्छ । गाउँ कार्यपालिकाको आफ्नै सुविधा सम्पन्न कार्यालय भवन अझै निर्माण हुन सकेको छैन । वडा कार्यालय अन्तर्गत सवै वडाहरुको आफ्नै निजी भवनहरु निर्माण गर्न वाँकी रहेको पाइन्छ ।

परिच्छेद - तीन :
राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

३.१ राजस्व अधिकार (संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था)

क) संवैधानिक अधिकार

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५७ मा राज्यशक्तिको बाँडफाँड सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ। राज्य शक्ति वाँडफाँड संविधानको अनुसूची ५ वमोजिम संघलाई, अनुसूची ६ वमोजिम प्रदेशलाई र अनुसूची ८ वमोजिम स्थानीय तहलाई हुने व्यवस्था भएको छ। त्यसैगरी अनुसूची ७ मा संघ र प्रदेशको साझा अधिकारका र अनुसूची ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार सम्वन्धी व्यवस्था गरिएको छ। यसरी व्यवस्था गरिएका अधिकारहरु प्रयोगका लागि सम्वन्धित सरकारहरुले आ-आफ्नो कानुनहरु वनाउनु पर्ने हुन्छ। नेपालको संविधान २०७२ को धारा ६० मा राजस्व स्रोतको वाँडफाँडको व्यवस्था गरिएको छ। यसअनुसार तीनै तहका सरकारले आफ्नो आर्थिक अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा कर लगाउन र राजस्व सङ्कलन गर्न सक्ने व्यवस्था भएको छ। मुलतः तीनैतहका सरकारललाई एकल अधिकार र साझा अधिकार गरी दुई प्रकारका अधिकार निर्धारण गरिएको छ। कर लगाउने तथा राजस्व सङ्कलन गर्ने सन्दर्भमा स्थानीय तहका लागि नेपालको संविधान अनुसूची ८ को अनुक्रम ४ मा उल्लेख गरिएको छ। यस सम्वन्धी विस्तृत विवरण यसैसाथ तालिकामा उल्लेख गरिएको छ। सो अनुसार स्थानीय तहले सम्पत्ति कर, घरवहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर तथा मालपोत, दण्ड जरिवाना, मनोरञ्जन कर र मालपोत सङ्कलन गर्न सक्ने छ भने प्राकृतिक स्रोतवाट प्राप्त रोयल्टी र पर्यटन शुल्कलाई साझा अधिकार क्षेत्रभित्र राखिएको छ।

तालिका नम्वर : ३
स्थानीय तहको संवैधानिक अधिकार क्षेत्र

स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र अनुसूची ८ को अनुकम ४ वमोजिम एकल अधिकार	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अनुसूची ९ को अनुकम ६ वमोजिम साझा अधिकार
➧ सम्पत्ति कर ➧ घर वहाल कर ➧ घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ➧ सवारी साधन कर ➧ सेवा शुल्क दस्तुर ➧ पर्यटन शुल्क ➧ विज्ञापन कर ➧ व्यवसाय कर ➧ भूमिकर (मालपोत) ➧ दण्ड जरिवाना, ➧ मनोरञ्जन कर ➧ मालपोत संकलन	➧ सेवा शुल्क ➧ दस्तुर ➧ दण्ड जरिवाना ➧ प्राकृतिक स्रोतवाट प्राप्त रोयल्टी ➧ पर्यटन शुल्क

श्रोत : नेपालको संविधान २०७२

ख) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ९ मा गाउँपालिका तथा नगरपारिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्र उल्लेख भएको छ। सो परिच्छेदको दफा ५४ देखि ६४ सम्म वित्तीय अधिकार सम्वन्धी विविध पक्षहरु व्यवस्था गरिएको छ। यस अनुसार दफा ५४ मा कानुन नवाइ कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाइने व्यवस्था भएको छ भने दफा ५५ मा एकीकृत सम्पत्ति कर र घरजग्गा करको व्यवस्था गरिएको छ। त्यसैगरी दफा ५६ मा भूमिकर तथा मालपोत, दफा ५७ मा घरजग्गा वहाल कर, दफा ५८ मा व्यवसाय कर, दफा ५९ मा वहाल विटौरी शुल्क, दफा ६० मा पार्किङ शुल्क, दफा ६१ मा जटीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर, दफा ६२ मा सेवा शुल्कको व्यवस्था गरिएको छ भने दफा ६३ मा कर, शुल्क वा दस्तुर कुटनीतिक नियोग एवं कुटनीतिज्ञ र वैदेशिक ऋण एवं सहायतावाट सञ्चालिन परियोजनाका पैठारी भएका मालसामानमा लगाउन नपाउने व्यवस्था छ। दफा ६४ मा प्रदेश र गाउँपालिका वा नगरपालिकाको

दोहोरो अधिकार क्षेत्रभित्र कर निर्धारण, सङ्कलन र बाँडफाँडको व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुसार स्थानीय तहले टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र इरिक्सा जस्ता सवारी करको दर निर्धारण सङ्कलन गर्ने अधिकार स्थानीय तहमा राखिएको छ भने उपरोक्त वाहेकका सवारी साधनमा करदर निर्धारण र सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिइएको छ । त्यसैगरी घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क र मनोरन्जन करको दर निर्धारण प्रदेश सरकारवाट र सङ्कलन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिइएको छ भने विज्ञापन कर दर निर्धारण र सङ्कलन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई दिइएको छ । प्राकृतिक श्रोत कर खासगरी ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, चुनढुङ्गा, खरीढुङ्गा, अभ्रख र दहत्तर वहत्तरको करदर निर्धारण प्रदेश सरकार र सङ्कलन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिइएको छ। पर्यटन शुल्क पर्वतारोहरण, राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्षण तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रवेश शुल्क नेपाल सरकारलाई, स्थानीय उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदा तथा सङ्ग्राहलयको प्रवेश शुल्क स्थानीय सरकारलाई र पर्यटन शुल्क निर्धारण र सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिइएको छ ।

ग) अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

ऐनको दफा ३ मा कर, गैरकर तथा रोयल्टी लगाउन सक्ने व्यवस्था भएको छ। यस अनुसार स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र यसै ऐनको दफा ३ को उपदफा ३ तथा अनुसूची ३ मा उल्लेख गरिएको छ । स्थानीय तहको यस ऐन अनुसार देहाय वमोजिमका क्षेत्रहरुमा कर तथा गैरकर राजस्व संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था भएको छ ।

तालिका नम्वर : ४

वित्तीय अधिकार क्षेत्र : कर तथा गैरकर सम्वन्धी

करका क्षेत्रहरु	गैरकरका क्षेत्रहरु
१) सम्पत्ति कर २) घर वहाल कर ३) घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ४) सवारी साधन कर	१) सेवा शुल्क दस्तुर २) पर्यटन शुल्क ३) दण्ड जरिवाना
५) भूमिकर (मालपोत) ६) मनोरञ्जन कर ७) विज्ञापन कर ८) व्यवसाय कर	स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रको विषयमा स्थानीय कानून र अन्य प्रचलित कानून अनुसार लगाइने अन्य कर तथा गैकर करहरु

श्रोत : अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ अनुसार स्थानीय तहले कर राजस्व अन्तर्गत सम्पत्ति कर, घरवहाल कर, घरजग्गा राजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर तथा मालपोत, मनोरन्जन कर, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर लगाउन र संकलन गर्ने सक्ने व्यवस्था गरिएको छ भने गैरकर राजस्व अन्तर्गत सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवानावाट ।

त्यसैगरी दफा ४ मा गैरकरको दर निर्धारणका आधारहरु तोएिको छ। सवै तहका सरकारहरुले वस्तु वा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चलाई आधार मानी गैरकरका दरहरु निर्धारण गर्नुपर्ने व्यवस्था छ भने दफा ५ मा एकल कर प्रशासन सम्वन्धी व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुसार सवारी साधन कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, विज्ञापन कर, मनोरञ्जन कर उठाउदा प्रदेश र स्थानीय सरकारले एक अर्काको कर समेत उठाउने व्यवस्था गरिएको छ। कर सङ्कलन

गर्दाको सम्वन्धित तहले प्रशासनिक खर्च २ प्रतिशत राखी वाँकी रकम सम्वन्धित तहको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ६ मा मूल्य अभिवृद्धिकर तथा अन्तःशुल्क वाँडफाँड, दफा ७ मा प्राकृतिक स्रोतवाट प्राप्त हुने रोयल्टी वाँडफाँडको व्यवस्था गरेको छ। यस अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर तथा अन्तःशुल्कवाट १५ प्रतिशत र प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी (पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज र पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोत) वाट २५ प्रतिशत राजस्वको व्यवस्था गरिएको छ । त्यसैगरी परिच्छेद ४ को दफा ८ मा वित्तीय समानीकरण अनुदान, दफा ९ मा सशर्त अनुदान, दफा १० मा समपूरक अनुदान र दफा ११ मा विशेष अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ भने दफा १४ मा आन्तरिक ऋण लिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

घ) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४

प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व वाँडफाँड तथा अनुदान सम्वन्धी व्यवस्था यस ऐनको परिच्छेद ४ मा गरिएको छ । यसै ऐनको दफा १४ मा प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार, दफा १५ मा राजस्व वाँडफाँड गर्दा लिइने आधार, दफा १६ मा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारको व्यवस्था गरिएको छ। राजस्व वाँडफाँड गर्दा विशेष गरी जनसंख्या, भौगोलिक क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, खर्चको आवश्यकता, राजस्व सङ्कलनमा गरेका प्रयास, पूर्वाधार विकास जस्ता पक्षहरुलाई आधार मानिने व्यवस्था गरिएको छ ।

ङ) गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९ अनुसार निम्न राजस्वका श्रोतहरुवाट राजस्व सङ्कलन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

क) कर राजस्व तर्फ :

१. एकीकृत सम्पत्ति कर
२) भूमिकर (मालपोत)
३) घर जग्गा वहाल कर
४) जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर
५) विज्ञापन शुल्क
६) मनोरञ्जन कर
७) सवारी साधन कर

ख) गैरकर राजस्व

८) वहाल विटौरी शुल्क
९) पार्किङ शुल्क
१०) ट्रेकिङ्ग, जीप फ्लायर, माउण्टेन साइकिलिङ्ग, प्याराग्लाइडिङ, राफ्टिङ्ग शुल्क
११) सेवा शुल्क दस्तुर
१२) पर्यटन शुल्क
१३) दहत्तर वहत्तर
१४) पञ्जीकरण विलम्व शुल्क
१५) दण्ड जरिवाना
१६) व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण शुल्क

३.२ राजस्व सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना

गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अन्तर्गत कर तथा गैरकर राजस्वका प्रमुख श्रोतहरु भूमिकर (मालपोत), व्यवसाय दर्ता नवीकरण, वहाल विटौरी, सिफारिस प्रमुख रहेका छन । उपरोक्त श्रोतहरुको विद्यमान अवस्था र राजस्व सम्भावनाहरु यसप्रकार रहेको पाइन्छ ।

क) सम्पत्ति कर तथा भूमिकर (मालपोत)

विद्यमान अवस्था :

एकीकृत सम्पत्ति कर : पालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९ मा एकीकृत सम्पत्ति करको व्यवस्था गरिएपनि सो कर कार्यान्वयनमा आउन सकिरहेको छैन । यसको अलवा भूमिकर (मालपोत) लाई गाउँपालिकाले कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

आर्थिक ऐन २०७९ मा सम्पत्ति कर सम्वन्धी गरिएको व्यवस्था अनुसार घर र घरले चर्चेको जग्गालाई आधार मानिएको छ र सो वाहेकको अचल सम्पत्तिमा मालपोत तथा भूमिकर लगाउने व्यवस्था भएको छ । सम्पत्ति कर कार्यान्वयन गर्ने क्रममा पक्की तथा संरचनाका लागि घरको तलाका आधारमा करदर निर्धारण गरिएको छ । पालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९ अनुसार टिन, ढुङ्गा तथा टायलको घर एक तलेलाई रु.१००, दुई तलेलाई रु.१५० र तीन तलेलाई रु.२०० करदर निर्धारण भएको छ भने ढलान गरिएको एक तलेलाई रु.२००, दुईतलेलाई रु.३०० र तीन वा सोभन्दा माथिलाई रु.५०० करदर निर्धारण भएको छ ।

भौतिक संरचना खासगरी घर भवनहरुको मूल्याङ्कनका लागि गाउँपालिकाले (आसिसि फ्रेम स्ट्रक्चर, सिमेण्टको जडाइमा ईट्टा ढुङ्गाको गारो र आसिसि छाना, माटोको जडाइमा ईट्टा ढुङ्गाको गारो र आरसिसि छाना, सिमेण्टको जोडाइमा ईट्टा ढुङ्गा गारो र जस्तापाताको छाना, माटोको जडाइमा ईट्टा ढुङ्गाको गारो र जस्ता टायलको छाना, र कच्ची घर) गरी ६ भिन्न भागमा वर्गीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ तर सोको अभाव पाइन्छ । संरचना निर्माण पश्चात जे-जति तला भएपनि प्रति वर्गका आधारमा करदर निर्धारण गर्दा वढी व्यवहारिक हुने हुन्छ । यसका लागि शहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रमा वन्ने घर भवनलाई करदर अलग अलग कायम गर्दा अझै व्यवहारिक हुन सक्छ ।

भूमिकर (मालपोत) :

भूमिकर प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले अव्वल, खोयम, सीम र चाहार जस्तो परम्परागत प्रणालीलाई अवलम्वन गरेको छ । पालिकाको आर्थिक ऐन २०७९ अनुसार अव्वल भूमि ५ रोपनी सम्म खेत, वारी वा पाखो जे भएपनि रु.१५, र सो भन्दा वढीलाई प्रति रोपनी रु.३ करदर निर्धारण गरिएको छ । दोयम भूमिका लागि खेत, वारी वा पाखो जेभएपनि रु.१२ र सो भन्दा वढी भूमि भए प्रति रोपनी रु.३ निर्धारण भएको छ । त्यसैगरी सीम भूमि एवं चाहार भूमि ५ रोपनी सम्मका लागि क्रमशः रु.१० र रु.८ निर्धारण भएको छ भने सो भन्दा वढीलाई प्रति रोपनी रु.३ का दरले भूमिकर निर्धारण भएको छ । यसरी गाउँपालिकाले भूमिकरलाई जग्गाको क्षेत्रफल र उव्जनीका आधारमा वर्गीकरण गरिएको पाइन्छ, जुन अहिलेको सन्दर्भमा आफैमा न्यायोचित, वैज्ञानिक र व्यवहारिक छैन । अव्वल भूमि भएको करदाताले खेत वा पाखो (पाखो भूमि अव्वल हुँदैन) जे भएपनि भूमिकर दर एउटै हुने भयो । एवं रीतले दोयम, सीम र चाहारका लागि करदर निर्धारण भएको छ ।

गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा यथार्थमा रु.६ लाख ८४ हजार प्राप्त भएको भने आर्थिक वर्ष २०७८/७९ र २०७९/८० का लागि क्रमशः रु.१२ लाख र १५ लाख प्राप्त हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता :

गाउँपालिकाले परम्परागत अभ्यासहरु अव्वल, दोयम, सीम र चाहार जस्ता भूमिलाई वर्गीकरण गरी सोही अनुसार करदर निर्धारण विधिलाई हटाउनु पर्ने र वर्गफिटका आधारमा संरचनाको करदर निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका लागि

जग्गाको प्रयोजनका आधारमा व्यापारिक, आवसीय, कृषि र अन्य गरी भूमि वर्गीकरण गर्ने र सोही अनुसार जग्गाको न्यूनतम मूल्याङ्कन बजार दरमा पश्चात करदर निर्धारण गर्दा वढी व्यवहारिक, वैज्ञानिक र सामाजिक हिसाववाट न्यायोचित हुने देखिन्छ । यसवाट करको मुलभूत सिद्धान्त वढी आयले वढी र कम आयले न्यून तिर्न सक्ने पक्षलाई संवोधन हुन नसकेको भान हुन्छ ।

तालिका नम्वर : ५
सम्पत्ति कर : प्राप्त हुन सक्ने अनुमान

जम्मा घरधुरी संख्या	करदाता संख्या यथार्थमा (प्रतिशत)	करदाता संख्या	अचल सम्पत्ति न्यूनतम मूल्याङ्कन रु.	सम्पत्ति करदर	वार्षिक कर रकम प्रति एक करदातावाट रु.	जम्मा वार्षिक कर रकम रु.
४६८९						
	७५	३५१७	५,०००,०००	०.०००११५	५७५	२,०२२,१३१
	१०	४६९	१०,०००,०००	०.०००१२०	१,२००	५६२,६८०
	७	३२८	२०,०००,०००	०.०००१३०	२,६००	८५३,३९८
	४	१८८	३०,०००,०००	०.०००१४	४,२००	७८७,७५२
	२	९४	४०,०००,०००	०.०००१५०	६,०००	५६२,६८०
	१	४७	५०,०००,०००	०.०००१६०	८,०००	३७५,१२०
	१	४७	५५,०००,०००	०.०००१६५	९,०७५	४२५,५२७
जम्मा						**५,५८९,२८८**

गाउँपालिकाले सम्पत्ति करलाई व्यवस्थित एवं करको दायरा विस्तार गर्दा सम्पत्ति करवाट मात्रै वार्षिक रु. ५५ लाख ८९ हजार कर राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ। यसका लागि करदाता तथ्याङ्क (डाटावेस) अद्यावधिक र कम्प्युटर सफ्टवेयर जडान गर्नुपर्ने हुन्छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ४६८९ घरधुरीहरु रहेका छन । यी घरधुरीहरु गाउँपालिकाका करदाताहरु हुन, जसलाई एक दायरा भित्र ल्याउनु पर्ने हुन्छ ।

एकघर एक करदाता भएको अनुमान गर्दा सम्पत्ति कर प्रयोजनका लागि गाउँपालिकामा ४६८९ करदाता छन । शुरुका वर्षहरुमा उपरोक्त करदाताहरु करको दायरा भित्र आउन नसकेपनि कमिक रुपमा ल्याउन सकिने छ । करको दरलाई न्यूनतम निर्धारण र दायरा विस्तार नै यसको मुख्य विधि हो । यस अनुसार रु.१० लाख सम्मका लागि न्यूनतम ०.०११० प्रतिशत, रु.५० लाख सम्मका लागि ०.०११५ प्रतिशत र रु.५ करोड सम्मका लागि ०.०१६ प्रतिशत र सो भन्दा माथि जतिसुकै भएपनि ०.०१६५ प्रतिशतका करदर निर्धारण गर्दा उपरोक्त रकम रु.५५ लाख ८९ हजार कर राजस्व प्राप्त हुन सक्ने देखिन्छ । यस सम्वन्धी विस्तृत विवरण यसैसाथ सम्लग्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

ख) घरवहाल कर

विद्यमान अवस्था :

गाउँपालिकाले घर तथा जग्गा वहाल कर वापत आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा यथार्थमा रु.१ लाख २८ हजार प्राप्त गरेको छ भने आर्थिक वर्ष २०७८/७९ र २०७९/८० का लागि कमशः रु.३० हजार र २ लाख प्राप्त हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यक्ति संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छाप्रा, जग्गा, पोखरी आदि पूरै वा आंशिक तवरले वहालमा दिएमा घरजग्गा वहाल कर लगाइने व्यवस्था गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएको छ। यस अनुसार जुनसुकै प्रयोजनका लागि भाडामा लिएपनि करदर प्रतिशत १० कायम गरिएको छ। जुन आफैमा अव्यवहारिक देखिन्छ भने अर्कोतर्फ यसरी निर्धारण भएको करदर प्रगतिशील नभई समदर अन्तर्गत पर्दछ । किनकि भाडा लिनेदिने प्रयोजन व्यवहारिक रुपमा अलग अलग हुने गर्दछ । कसैले व्यवसायिक प्रयोजन, कसैले संस्थागत प्रयोजन र कसैले

आवास प्रयोजनका लागि घर भवन तथा जग्गा भाडा लिने गरेको पाइन्छ । एकै घर तथा भवनहरुको पनि भाडादर अलग अलग निर्धारण हुने गरेको सन्दर्भमा प्रयोजनका आधारमा घर भवन तथा जग्गाको भाडा दर निर्धारण गर्नु उपयुक्त र व्यवहारिक पनि हुने देखिन्छ ।

सम्भाव्यता :

सन २०१८ मा भएको आर्थिक सर्भेक्षण अनुसार सडक क्षेत्रमा रही व्यवसाय गर्नेहरुको संख्या ७३४ मध्ये आफ्नै निजी घर तथा भवनवाट व्यवसाय सञ्चालन गर्नेहरुको संख्या ४२४ र भाडाका घर भवनहरुवाट व्यवसायहरु सञ्चालन गर्नेहरुको संख्या १४७ रहेको देखिन्छ । अनौपचारिक क्षेत्रका उद्योग, व्यापार, व्यवसायहरुको संख्या र भाडामा लिई व्यवसाय सञ्चालन सञ्चालन गर्नेहरुको संख्या यकिन हुन नसके तापनि सोको संख्या अधिक नै पाइन्छ ।

तालिका नम्वर : ६

घरवहाल कर

कुनै व्यक्ति संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छाप्रा, जग्गा, पोखरी आदि पुरै वा आंशिक तवरले वहालमा दिएमा घरजग्गा वहाल कर	१० प्रतिशत

श्रोत : रामपुर नपा, आर्थिक ऐन २०७९

घर तथा भवनहरु भाडामा लिई आफ्नो व्यापार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने आर्थिक सर्भेक्षण अनुसार १४७ रहेको देखिन्छ । यिनीहरुवाट औषतमा मासिक रु.१५०० का दरले भाडा भुक्तानी हुँदा वार्षिक रु.२६ लाख ४६ हजार हुने हुन्छ । उपरोक्त भाडा रकममा व्यवसायिक प्रयोजनका आधारमा घरवहाल वापतको करदर १० प्रतिशत निर्धारण भएमा पनि वार्षिक रु २ लाख ६४ हजार कर राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ । यसका लागि गाउँपालिकावाट भाडामा लिनेदिने सम्भावित करदाताहरुको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी हुन्छ ।

ग) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था :

गाउँपालिकावाट व्यवसाय कर कार्यान्वयनमा आउन सकिरहेको छैन । आर्थिक ऐन २०७९ को दफा व्यवसाय कर आर्थिक कारोवार एवं व्यवसायमा भएको लगानीका आधारमा व्यवसाय कर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था भएपनि वास्तवमा पालिकावाट व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण शुल्क सङ्कलन हुँदै आएको छ । सो वापट आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा रु.१ लाख ३८ हजार राजस्व सङ्कलन हुन सकेको छ ।

सन २०१८ मा भएको आर्थिक सर्भेक्षण अनुसार नगरपालिका क्षेत्रभित्र ७३४ वटा उद्योग व्यापार व्यवसाय सञ्चालनमा आएको पाइन्छ । सो मध्ये सम्वन्धित निकायमा दर्ता भई सञ्चालनमा आएकाहरुको संख्या ३७२ र दर्ता नभई सञ्चालनमा रहेका उद्योग व्यापार व्यवसायको संख्या ३६२ रहेको पाइन्छ । त्यसैगरी अनौपचारिक क्षेत्रका लघु, घरेलु तथा साना उद्योग व्यापार व्यवसायहरुको संख्या यकिन गर्न नसकिएपनि अधिक हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

आर्थिक सर्भेक्षण अनुसार कृषि, वन तथा माछासंग सम्वन्धितको संख्या ५१ वटा, उत्पादनसंग सम्वन्धित ८०, खानी, विजुली, ग्याँस, पानी आपूर्ति, र निर्माणसंग सम्वन्धित ५ वटा, थोक तथा खुद्रा व्यवसायसंग ३५६, यातायात, गोदाम, सूचना सञ्चारसंग सम्वन्धित २, होटेल रेष्टुरेण्टसंग सम्वन्धित ८४, वित्तीय तथा वीमासंग सम्वन्धित २१, शिक्षासंग सम्वन्धित ४३, स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यसंग सम्वन्धित ४७ र घरजग्गा कारोवार, पेशागत, वैज्ञानिक, प्रशासनिक, कला, मनोरञ्जन आदिसंग सम्वन्धित ४५ वटा व्यवसायहरु सञ्चालनमा रहेको देखिन्छ । उपरोक्त उद्योग, व्यापार व्यवसायहरुवाट गाउँपालिकाले व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण शुल्क तथा व्यवसाय कर सङ्कलन हुन सकेको देखिदैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७९ को दफा ५ मा लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा व्यवसाय कर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था भएपनि सोका लागि वनेको अनुसूची ३ मा व्यवसायवाट दर्ता तथा नवीकरण शुल्क लिने व्यवस्था गरिएको छ ।

सम्भाव्यता :

व्यवसाय कर सिद्धान्तत, वार्षिक कारोवारको आधारमा कर लगाउने गरिन्छ। कर कार्यालयको लामो अभ्यास पनि यसैमा आधारित छ र व्यवसायहरुको लेखापरीक्षण एवं वार्षिक कारोवारलाई आधार मानी कर रकम निर्धारण हुँदै आएको पाइन्छ। सामान्यत, व्यवसायहरुको स्तर र व्यवसायिक प्रकृति हेर्दा अधिकांश अनौपचारिक हुने भएकोले लेखापरीक्षण गर्ने सोका आधारमा करदर निर्धारण गर्ने कार्य आफैमा त्यत्ति व्यवहारिक नहुन पनि सक्छ। तापनि व्यवसायमा कर निर्धारण मुख्य आधार कारोवार नै भएकोले त्यसैलाई आधार मानी कर सङ्कलन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसका लागि गाउँपालिकाले व्यवसायको प्रकृति, हुनसक्ने वार्षिक कारोवार, व्यवसायमा भएको पूँजी लगानी जस्ता पक्षलाई आधार मानी व्यवसायिहरुको प्रतिनिधि संस्थासंगको सहमतिमा एक करयोग्य रकम मानी सोमा करदर निर्धारण गर्दा तुलनात्मक रुपमा व्यवहारिक हुन सक्छ।

गाउँपालिका भित्र क्रियाशील उद्योग व्यापार, व्यवसायहरुको संख्या ७३४ लाई आधार मान्दा प्रति व्यवसायवाट वार्षिक रु.१००० औषतमा सङ्कलन हुन सकेको अवस्थामा गाउँपालिकाले वार्षिक रु.७ लाख ३४ हजार प्राप्त हुन सक्ने देखिन्छ। यसका लागि व्यवसायहरुको दर्ता नगरपालिकामा गर्नुपर्ने अनिवार्य व्यवस्था हुनुपर्ने र वार्षिक नवीकरण अद्यावधिक हुनुपर्ने र वार्षिक लेखापरीक्षण गर्न असम्भव व्यवसायहरुका लागि व्यवसाय कर वापत एक निश्चित रकम निर्धारण गर्नुपर्ने र उद्योग व्यापार व्यवसायको छाता संगठनसंग सहकार्य गर्नुपर्ने हुन्छ।

घ) नदीजन्य पदार्थ विक्री

विद्यमान अवस्था तथा सम्भावन :

गाउँपालिकाले नदीजन्य पदार्थ (वालुवा, गिट्टी तथा ढुङ्गा) लगायत अन्य विक्रीवाट आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा रु.३४ लाख ७३ हजार राजस्व सङ्कलन गर्न सकेको छ। यसैगरी आर्थिक वर्ष २०७८/७९ र २०७९/८० का लागि यसै शिर्षकवाट क्रमशः रु.१ करोड ६७ लाख १५ हजार र रु.५० लाख १० हजार प्राप्त हुन सक्ने अनुमान भएको छ। यस अनुसार नदीजन्य पदार्थको विक्रीको सम्भावना अधिक रहेको र सो वापत राजस्व सङ्कलनको सम्भावना रहेको देखिन्छ। यसर्थ, आगामी आर्थिक वर्षहरुमा पनि यही अनुपातमा राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने पक्षलाई ग्रहण गर्न सकिन्छ।

ङ) घर नक्सापास

विद्यमान अवस्था र सम्भावना :

गाउँपालिकावाट घर नक्सापास दस्तुर वापत आर्थिक वर्ष २०७९/८० का लागि रु.१ लाख राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान भएको छ। आर्थिक ऐन, २०७९ अनुसार घरनक्सा पासका लागि नगरपालिकाले प्रतिवर्ग फिटका आधारमा शुल्क निर्धारण गरेको छ। यसरी शुल्क निर्धारण गर्दा घर तथा भवनको भूमिगत र भई तलालाई आधार मानिएको छ।

सम्भाव्यता

पालिका क्षेत्रभित्र वजार क्षेत्रको विकास विस्तारसंगै नयाँ संरचनाहरु निर्माण हुँदै र भूकम्पीय प्रतिरोधात्मक तथा तथा जोखिम न्यूनीकरणका लागि पुरानाहरु संरचनाहरुलाई सवलीकरण, स्तरोन्नति तथा नवीकरण गर्ने सन्दर्भमा नक्सापास दस्तुर वापतको राजस्वमा अरु वृद्धि हुन सक्ने सम्भावनालाई नकार्न सकिदैन। घर तथा भवन संरचनाको निर्माण गर्दा खासगरी व्यापारिक भवन, आवसीय घर तथा औद्योगिक प्रयोजनलाई आधार मानी सोही अनुसार प्रति वर्ग फुटको आधारमा शुल्क निर्धारण गर्दा वढी उपयुक्त र राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ।

३.३ कर राजस्व

कर राजस्व तर्फ गाउँपालिकावाट भूमिकर तथा मालपोत, सम्पत्तिकर, व्यवसायकर, सवारी कर, घरजग्गा वहाल कर र विज्ञापन कर सङ्कलनको सम्भावना देखिन्छ । मनोरन्जन कर वापत राजस्व सङ्कलनको सम्भावना देखिदैन र यसका लागि करदर निर्धारण समेत भएको पाइदैन । यस सम्वन्धी विस्तृत विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नम्वर ७

कर राजस्व परिचालनको अवस्था

सि.नं.	आय शीर्षकहरू	भएको/नभएको		
		सम्भावना	दर निर्धारण	राजस्व संकलन
१.	सम्पत्तिमा आधारित कर मालपोत/भूमिकर	भएको	भएको	भएको
२.	सम्पत्तिमा आधारित कर सम्पत्तिकर	भएको	भएको	भएको
३.	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
४.	सवारी कर	भएको	भएको	भएको
५.	घरजग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
६.	विज्ञापन कर	भएको	भएको	नभएको
७.	मनोरञ्जन कर	नभएको	भएको	नभएको
८.	जडीवुटी, जीवजन्तु तथा कवाडी कर	भएको	भएको	नभएको

श्रोत : रम्भा गाउँपालिकाको अभिलेख, २०८०

३.४ गैरकर राजस्व :

गैरकर राजस्व अन्तर्गत गाउँपालिकामा सवारी पार्किङ शुल्क, वहाल विटौरी शुल्क, पर्यटन शुल्क, फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको सम्भावना रहेको देखिन्छ । यसका लागि गाउँपालिकावाट करदर निर्धारण समेत भई राजस्व सङ्कलन समेत भएको पाइन्छ । त्यसैगरी नदीजन्य पदार्थ अन्तर्गग वालुवा, ढुङ्गा, गिट्टीको सम्भावना पनि वलियो रहेको पाइन्छ । अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क, मेसिन औजारको भाडा एवं सिफारिस, प्रमाणित नक्सापास जस्ता दस्तुरहरुको सम्भावना पनि प्रवल छ । यसका लागि राजस्व दररेट निर्धारण गरी सेवा शुल्क सङ्कलन हुँदै आएको छ । तापनि स्थानीय स्तरमा भौतिक पूर्वाधारहरु निर्माण गरी सोको उपयोग गरेवापत सेवा शुल्क सङ्कलन गर्ने अभ्यास गाउँपालिकामा रहेको पाइदैन । त्यसैगरी गाउँपालिकावाट सार्वजनिक निजी साझेदारी र सहकारी संस्थाहरुसंगको सहकार्य र लगानीमा नागरिकहरुलाई आधारभूत सेवा सुविधाहरु उपलब्ध गराउने सन्दर्भमा गाउँपालिकावाट खासै उल्लेखनीय कार्यहरु हुन सकेको पाइदैन । यसका लागि गाउँपालिकावाट आवश्यक कानुनहरु समेत निर्माण हुन सकेको छैन । फोहोरमैला, ढल निकास, सडक वत्ती, पशुवधशाला, सार्वजनिक शौचालय जस्ता सेवाहरु सञ्चालनमा निजी क्षेत्र, सहकारी संस्था तथा स्थानीय उपभोक्ताहरुसंग गाउँपालिकाले सहकार्यमा काम गर्न सक्छ यसवाट स्थानीय सरोकारवालाहरुसंगको साझेदारीमा हातेमालो गर्ने अभ्यास पनि विकास हुने भएपनि यसतर्फ पहल हुन सकेको छैन । यस सम्वन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नम्वर ८

गैरकर राजस्व परिचालनको अवस्था

सि.नं.	आय शीर्षकहरू	भएको/नभएको		
		सम्भावना	दर निर्धारण	राजस्व संकलन
१.	सवारी पार्किङ्ग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
२.	खानेपानी महशुल	नभएको	नभएको	नभएको

तालिका नम्वर ८ गैरकर राजस्व परिचालनको अवस्था				
सि.नं.	**आय शीर्षकहरू**	**भएको/नभएको**		
		सम्भावना	**दर निर्धारण**	**राजस्व संकलन**
३.	विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
४.	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	नभएको
५.	पर्यटन सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
६.	फोहोरमैला व्यवस्थपन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
७.	प्राकृतिक स्रोतः ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, दहत्तर बहत्तर बिक्री	भएको	भएको	भएको
८.	ढल निकास सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
९.	सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
१०.	हाटवजार सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
११.	पशुवधशाला सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
१२.	सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
१३.	सडक बत्ती सेवा शुल्क (पालिकाबाट)	नभएको	नभएको	नभएको
१४.	अतिथि गृह सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
१५.	अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क	भएको	भएको	भएको
१६.	दर्ता तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१७.	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१८.	सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१९.	नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
२०.	अन्य प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
२१.	लिलाम विकी	नभएको	नभएको	नभएको
२२.	सार्वजनिक निजी साझदारी	भएको	नभएको	नभएको
२३.	अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्वर आदि)	भएको	नभएको	नभएको
२४.	साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस	नभएको	नभएको	नभएको
२५.	भाडा तथा वहाल	नभएको	नभएको	नभएको
२६.	मेसिन तथा औजार भाडा	भएको	नभएको	नभएको
२७.	सभागृह भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
२८.	ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	भएको	नभएको	नभएको
श्रोत : रम्भा गाउँपालिकाको अभिलेख, २०८०				

परिच्छेद - चार :
राजस्व सङ्कलन तथा संस्थागत क्षमता

४.१ राजस्व परिचालन नीति :

आर्थिक वर्ष २०७९/८० का गाउँसभावाट स्वीकृत वार्षिक नीति कार्यक्रम अनुसार गाउँपालिकाले अवलम्वन गरेको राजस्व सम्वन्धी नीति कार्यक्रम यसप्रकार रहेको छ।

क) आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धिका लागि अंगिकार गरिएको नीति तथा कार्यक्रम

- गाउँपालिकालाई आन्तरिक आम्दानीमा सवल वनाउन अव्यवस्थित ढङ्गवाट रहेका प्राकृतिक साधन र श्रोतहरुको उच्चतम उपयोग गर्न कार्यक्रम ल्याएं थप व्यवस्थित वनाउदै लगिने छ।
- प्रत्येक वडा कार्यालय तथा गाउँपालिकावाट कर दाखिला अनलाइन सिष्टमवाट शुरुवाट गरिने छ।

ख) भौतिक पूर्वाधार उपभोग तथा सेवा शुल्क सङ्कलन गर्ने सन्दर्भमा राजस्व अभिवृद्धि हुनसक्ने नीतिहरु

- कृषि उपज सङ्कलन केन्द्रलाई सञ्चालनमा ल्याई कृषि एम्वुलेन्स थप गरी कृषि सहकारी माध्यमवाट कृषि उत्पादन वजार सम्म पुऱ्याउने व्यवस्था मिलाइने छ।
- निर्माण भएको शितभण्डारलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ र यस आर्थिक वर्षमा प्रदेश सरकारको साझेदारीमा रम्भा-१ को हुँगीमा एउटा शितभण्डार निर्माण गर्ने कार्य अगाडी वढाइनेछ।
- दुग्ध व्यवसायलाई प्रभावकारी वनाउन सञ्चालनमा आएका डेरीहरुलाई थप व्यवस्थित वनाउदै आवश्यकता अनुसार डेरी स्थापना गर्ने तथा रम्भा-१ हुँगीमा चिस्यान केन्द्र सञ्चालनमा ल्याइने छ।
- माटो परीक्षण गर्नका लागि प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने कार्य अगाडी वढाइने छ।
- स्वच्छ पिउने पानीको उपलव्धताका लागि एकघर एकधाराको व्यवस्था गरिने छ।
- आयुर्वेदिक स्वास्थ्य सेवामा समेत विशेष जोड दिंदै स्थापना गरिएका आयुर्वेद अस्पताल तथा नागरिक आरोग्य केन्द्रलाई थप व्यवस्थित गरिने छ साथै जडीवुटी पहिचान उचित व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा जोड दिइने छ।
- फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने कार्यलाई अगाडी वढाइने छ।
- लिफ्टिङ्ग सिंचाइ आयोजना सञ्चालनमा ल्याइने छ।
- आया आर्जनको मुख्य श्रोत पर्यटन व्यवसाय भएको हुँदा रम्भा गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मिक एवं पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको पहिचान, गुरुयोजना निर्माण तयार संरक्षण तथा विस्तार गर्ने कार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिइने छ।
- पर्यटन व्यवसायको मेरुदण्डको रुपमा रहेको होमस्टे व्यवसाय सञ्चालनमा ल्याइने छ।
- व्यवसायी तथा उद्यमीलाई प्रोत्साहन गर्न कार्यक्रम ल्याइने छ र संघीय सरकार, प्रदेश सरकारसंगको साझेदारीमा रम्भा-१ हुँगीको अमिल्टारमा औद्योगिक ग्राम स्थापना गरिने छ।

४.२ संस्थागत क्षमता

गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन एवं राजस्व प्रशासन सञ्चालन गर्ने सन्दर्भमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले विभिन्न व्यवस्था गरेको छ। जनप्रतिनिधिहरुको प्रतिनिधित्वका लागि पालिका स्रतमा स्थानीय राजस्व परामर्श समिति गठन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा एक समिति गठन गर्नुपर्ने त्यसैगरी नेपाल सरकार द्वारा तयार पारिएको संगठनात्मक ढाँचा अनुसार राजस्व प्रशासनलाई प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत रहने गरी व्यवस्था गरिएको छ। राजस्व प्रशासनलाई एक अलग्गै शाखा नभई उपशाखाको रुपमा व्यवस्था गरिएको छ। यस अन्तर्गत अधिकृत छैठौ तह र सहायक चौथौ वा पाँचौ तहको कर्मचारी राख्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

उपरोक्त पक्षहरुका वावजुद पनि गाउँपालिकावाट राजस्व प्रशासन सञ्चालनका लागि कार्यपालिका कार्यालयमा सहायक तहका कर्मचारीको व्यवस्था मिलाइएको छ । यस वाहेक राजस्व सङ्कलन अरु जनशक्तिहरुको पनि प्रत्यक्ष आवद्धता गाउँपालिकामा पाइन्छ । राजस्व सङ्कलन गाउँपालिकाको वडा कार्यालयहरुवाट हुँदै आएको सन्दर्भमा वडा सचिव लगायत सहायक कर्मचारीहरु राजस्व प्रशासनमा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रुपमा संलग्न हुँदै आएको पाइन्छ ।

तालिका नम्वर : ९

संगठनात्मक संरचना

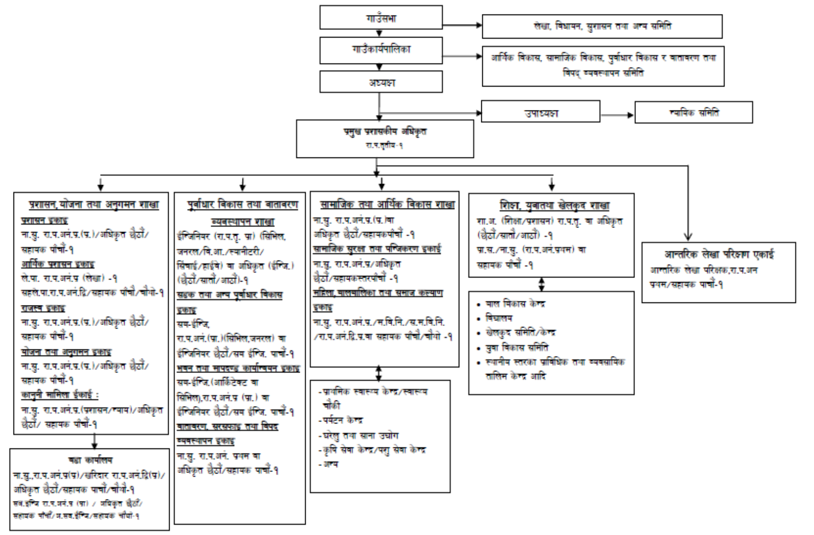

स्रोत : नेपाल सरकार संगठनात्मक ढाँचा तथा दरवन्दी तेरिज

गाउँपालिकाको राजस्व नीति, कार्यक्रम, विगतमा भएका प्रगति समीक्षा र सोका आधारमा लिइने राजस्व नीति तथा कार्यक्रम, त्यसको प्रभाव एवं असरहरुको मूल्याङ्कन सोका आधारमा गरिने संशोधन तथा परिमार्जन, कर तथा गैरकर राजस्वहरुको दर एवं दायराको विश्लेषण गरी राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने जिम्मेवारी राजस्व प्रशासनको भएकोले त्यसप्रकारको क्षमता र दक्षता भएका जनशक्तिको व्यवस्था हुनुपर्ने देखिन्छ ।

४.३ आन्तरिक आय

आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा यथार्थमा रु.२ करोड ८० लाख ७४ हजार राजस्व सङ्कलन भएको पाइन्छ । यस अन्तर्गत कर राजस्व रु.७२ लाख ९० हजार र गैरकर राजस्व रु.२ करोड ७ लाख ८३ हजार प्राप्त भएको छ । कूल आन्तरिक आयमा क्रमशः कर र गैरकर राजस्वको हिस्सा क्रमशः २५.९७ र ७४.०३ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०७९/८० का लागि कर तथा गैरकर राजस्वको कूल हिस्सा आन्तरिक आयमा क्रमशः ५३.६५ र ४६.३५ हुने अनुमान गरिएको छ । गैरकर राजस्वको तुलनामा कर राजस्वलाई जोड दिदै भूमिकर (मालपोत) वाट करीव ३ करोड ५० लाख र व्यवसाय करवाट रु.१ करोड ४० लाख प्राप्त सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । त्यसैगरी घरवहाल कर वाट रु. २२ लाख र सवारी साधन करवाट रु.४ लाख प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।

गैरकर राजस्व अन्तर्गत वहाल विटौरी शुल्क, पूर्वाधार सेवा उपयोग शुल्क, नक्सापास दस्तुर, सिफारिस दस्तुर, प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र वेरुजु फछ्र्यौट प्रमुख श्रोतको रुपमा देखिन्छ । पूर्वाधार सेवा उपयोग शुल्कवाट आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा रु.८४ हजार मात्रै सङ्कलन भएकोमा आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा रु.१५ लाख प्राप्त हुन सक्ने गरी अनुमान गरिएको छ भने अन्य शुल्कहरुवाट रु.१५ लाख ९० हजार प्राप्त भएकोमा रु.४ लाखको मात्रै अनुमान प्रक्षेपण भएको छ । त्यसैगरी नक्सापास दस्तुर ३९ लाख २० हजार प्राप्त भएकोमा आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा ३ करोड प्राप्त हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । सिफरिस दस्तुरवाट रु.३१ लाख ६७ हजार वाट रु.७० लाख प्राप्त हुन सक्ने अनुमान भएको छ भने प्रशासनिक दण्ड जरिवानावाट रु.१ लाख १२ हजारवाट आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा ५ लाख प्राप्त हुन सक्ने अनुमान भएको छ । यस सम्वन्धी विस्तृत विवरण यसैसाथ सम्लग्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नम्वर : १० आन्तरिक आय विवरण			
आय श्रोतहरु	यथार्थ आय २०७७।७८	संशोधन अनुमान २०७८।७९	अनुमान २०७९।८०
सम्पत्ति, वहाल तथा पट्टा वापतको आयमा लाग्ने कर	२६८,२४४	३००,०००	५००,०००
भूमिकर (मालपोत)	६८४,१८६	१,२००,०००	१,५००,०००
घरवहाल कर	१२८,७१४	३०,०००	२००,०००
सवारी साधन कर (साना सवारी)	–	१०,०००	१०,०००
जम्मा : कर राजस्व	**१,०८१,१४४**	**१,५४०,०००**	**२,२१०,०००**
वहाल विटौरी शुल्क	४०७,३८४	१५०,०००	५००,०००
अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	–	१०,०००	१०,०००
अन्य विक्रीवाट रकम प्राप्त	३,४७३,६८९	१६,७१५,०००	५,०१०,०००
अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	–	१०,०००	–
परीक्षा शुल्क	८,६५०	१०,०००	१०,०००
पार्किङ शुल्क	–	५,०००	५,०००
नक्सापास दस्तुर	–	–	१००,०००
सिफारिस दस्तुर	८७५,००६	१,०००,०००	१,२००,०००
व्यक्तिगत घटना दस्तुर विलक्व शुल्क	१७३,७३२	२००,०००	३००,०००
अन्य दस्तुर	१५४,३३४	५,०००	५४५,०००
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१३८,३७५	५००,०००	५००,०००
अन्य क्षेत्रको आय	६६,०२३	२५,०००	–
प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	–	५०,०००	५०,०००
वेरुजु	७४१,९३८	२००,०००	८००,०००
जम्मा गैरकर राजस्व	**६,०३९,१३१**	**१८,८८०,०००**	**९,०३०,०००**
जम्मा : आन्तरिक आय	**७,१२०,२७५**	**२०,४२०,०००**	**११,२४०,०००**

४. ४ सम्भावना तथा चुनौतिहरु

राजस्व अभिवृद्धि एवं परिचालन गर्ने सन्दर्भमा रम्भा गाउँपालिकामा निम्न अनुसारका सम्भावना तथा चुनौतिहरु रहेका छन ।

तालिका नम्वर : ११ गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण	
सवल पक्ष तथा सम्भावनाहरु	**समस्या तथा चुनौतिहरु**
➧ राजस्व परिचालनका लागि प्रशासनिक संरचना तथा संयन्त्र निर्माण भएको ➧ गाउँपालिकामा राजस्व इकाइ क्रियाशील रहेको र जनशक्ति व्यवस्था भएको ➧ राजस्व सङ्कलन वडा कार्यालयवाट हुँदै आएको ➧ राजस्व अभिवृद्धिका लागि वार्षिक नीति, कार्यक्रमको व्यवस्था ➧ राजस्व अभिवृद्धि हुनसक्ने क्षेत्रहरुमा वार्षिक वजेट विनियोजन भएको ➧ भूमिकर तथा सम्पत्तिकर, र वहालकर जस्ता मुख्य स्रोतहरु कार्यान्वयनमा ➧ राजस्व अभिलेखन एवं रसिद काट्ने व्यवस्था कम्प्युटर सफ्टवेयरवाट हुने गरेको ➧ धार्मिक एवं प्राकृतिक दृश्यावलोकन स्थलहरुको निर्माण संगै पर्यटन शुल्क सङ्कलनको सम्भावना रहेको ➧ पार्किङ सेवा, स्थानीय सडक शीतभण्डार, पशुवधशाला, कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र, हाटवजार सञ्चालन आदि जस्ता भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा सुविधा उपलब्ध गराए वापत सेवा शुल्क सङ्कलनको सम्भावना वलियो ➧ होमस्टे एवं उद्यमशीलता विकास गरी उद्योग व्यवसाय प्रवर्द्धनवाट राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने क्षेत्रमा वजेट विनियोजन भएको ➧ एम्वुलेन्स सञ्चालनवाट पनि राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ	➧ गैररकर राजस्व माथिको परनिर्भरता वढ्दै जानु ➧ सम्पत्तिकर र व्यवसायकर प्रभावकारी ढङ्गवाट कार्यान्वयन गर्नु ➧ राजस्व अभिवृद्धिका लागि दायरा विस्तार गर्नु र राजस्वका नयाँ क्षेत्र तथा स्रोत पहिचान गर्नु ➧ राजस्व सङ्कलनलाई अनलाइन सेवा उपलव्ध गराई सोही अनुसार कार्यान्वयनमा समस्या ➧ नागरिकलाई कर तिर्नुपर्ने वारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्न नसक्नु ➧ राजस्व सङ्कलन हुने क्षेत्रहरु खासगरी पूँजीगत क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्नु ➧ पर्यटकीय क्षेत्र, खानेपानी सेवा, स्थानीय सडक जस्ता गाउँपालिकाले निर्माण गरी सेवा सुविधा उपलव्ध गराए वापत उपभोग शुल्क कार्यान्वयन ल्याउनु ➧ राजस्व शाखामा दक्ष एवं जनशक्ति संख्या न्यून हुनु ➧ गाउँपालिकाका पदाधिकारी, सदस्य एवं कर्मचारीहरुमा राजस्व अभिवृद्धि सम्वन्धी क्षमता न्यून हुनु ➧ राजस्वका दररेटहरु तुलनात्मक रुपमा वढी हुनु र करदर व्यवहारिक नहुनु ➧ कर राजस्व एवं गैरकर राजस्व परिचालनका लागि छाता कानुन निर्माण नहुनु, जसको आधारमा कार्यविधि एवं अन्य कानुनहरु निर्माण हुन नसक्नु । जस्तो व्यवसाय कर, पार्किङ शुल्क जस्ता श्रोतका लागि कार्यविधि निर्माण नहुनु ➧ राजस्व सम्वन्धी वार्षिक नीति कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनका लागि वजेट व्यवस्था न्यून हुनु ➧ करका दररेट निर्धारण एवं कार्यान्वयनका लागि अन्तरपालिका समन्वय स्थापित हुनु नसक्नु ➧ कर भुक्तानीका लागि करदाताहरु पालिका तथा वडा कार्यालय सम्म पुग्नु पर्ने वाध्यता ➧ कर प्रशासनलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न नसक्नु

परिच्छेद - पाँच :
राजस्व सुधार कार्ययोजना

५.१ कर राजस्व सुधार योजना

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार करराजस्व अन्तर्गत सम्पत्ति कर, भूमिकर, घर जग्गा वहाल कर, व्यवसाय कर, सवारी कर र जडीवुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु करलाई राखिएको छ। उपरोक्त करहरुको सुधारका लागि गाउँपालिकाकाको देहाय वमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा भएको छ।

क) उद्देश्य :

स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार क्षेत्रभित्रका करका श्रोतहरु पहिचान, दायरा विस्तार र नागरिकहरुलाई कर सञ्जालमा आवद्ध गरी कर सङ्कलनमा प्रभावकारीता ल्याई सङ्कलित रकमलाई पूँजी वृद्धि क्षेत्रमा लगानी गर्दै कर राजस्वलाई गाउँपालिकाको दिगो, भरपर्दो र मुख्य आय श्रोतको रुपमा स्थापित गर्नु।

ख) रणनीतिहरु

१ कर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
२ कर तिर्ने अभ्यास विकास गर्न नागरिकलाई प्रोत्साहित गर्ने
३ राजस्व सम्वन्धी तथ्याङ्क अभिलेखन र अद्यावधिक गर्ने
४ कर सङ्कलन प्रक्रियालाई सरल, सहज र पारदर्शि वनाउने
५ करको दररेट निर्धारणलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र समयसापेक्षा वनाउने
६ सङ्कलित राजस्वलाई पूँजी वृद्धि हुने क्षेत्रमा लगानी गर्ने

ग) कार्यनीतिहरु

रणनीति- १ अन्तर्गतको कर राजस्व परिचालनका लागि ऐन कानुन तर्जुमा अन्तर्गतको कार्यनीतिहरु

१. पालिकाको आर्थिक ऐनलाई व्यवहारिक र समयसापेक्षा वनाउन हरेक आर्थिक वर्ष अध्ययनका आधारमा पालिका आर्थिक ऐन संशोधन, परिमार्जन गरिनेछ।
२. कर राजस्व र गैरकर राजस्व सम्वन्धी व्यवस्थापनका लागि ऐन तर्जुमा तथा परिमार्जन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ। यसैका आधारमा जडीवुटी कवाडी तथा जीवजन्तु कर, सवारी साधन पार्किङ सम्वन्धी, सरसफाइ र प्राकृतिक श्रोत सङ्कलन (वालुवा, गिट्टी, ढुङ्गा, दहत्तर वहत्तर) लगायतका लागि अलग अलग कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
३. पालिका भित्र नियमित रुपमा सञ्चालन हुने उद्योग, व्यापार व्यवसायको अनिवार्य दर्ता र इजाजत लिनुपर्ने पक्षलाई मापदण्ड वनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
४. ट्याक्टर (वालुवा, ईटा, गिट्टी, माटो सङ्कलनका लागि) लगायत स्थानीय साना सवारी साधन सञ्चालन सम्वन्धी कार्यविधि निर्माण गरिनेछ।
५. पूर्वाधार सेवा (खानेपानी, स्थानीय सडक, स्थानीय विद्युत) उपयोगवाट राजस्व सङ्कलनका लागि कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ।

रणनीति २ को कर तिर्ने अभ्यास विकासका लागि नागरिकलाई प्रोत्साहित गर्ने अन्तर्गतको कार्यनीतिहरु

१. कर शिक्षा, सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
२. आर्थिक वर्षको शुरुमा एकमुष्ट कर भुक्तानीमा करछुट दिई समयमै कर भुक्तानीका लागि प्रोत्साहित गरिनेछ

३. करदाताहरुको स्तर निर्धारण गरी ठूला करदाताहरुलाई सार्वजनिक कार्यक्रम मार्फत सम्मान गरिनेछ ।
४. ठूला करदाताहरुलाई पालिकाको सिफारिस एवं प्रमाणीकरण दस्तुर एक निश्चित अवधिका लागि छुट दिइनेछ ।
५. कर नतिर्ने, निर्धारित अवधिभित्र कर तिर्ने ढिलाई गर्ने करदातालाई दण्ड सजाय गरिनेछ ।
६. वडा एवं समुदायस्तरमा कर शिक्षा जनचेतना प्रचार सामाग्रीहरु वितरण र कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीति ३ को राजस्व सम्वन्धी तथ्याङ्क अभिलेखन र अद्यावधिक गर्ने अन्तर्गतको कार्यनीतिहरु

१. करदाता पहिचानका लागि घरधुरी सर्भेक्षण एवं तथ्याङ्क सङ्कलन गरी करदाताहरुको डाटावेस तयार पारिनेछ ।
२. सम्पत्तिकर, घरजग्गा वहाल कर, व्यवसाय कर, सवारी साधन कर, जडीवुटी कवाडी एवं जीवजन्तु कर लगायतका करदाताहरुको अभिलेख खण्डीकृत र विस्तृत विवरण तयार पार्ने र लगत नियमित अद्यावधिक गरिनेछ ।
३. घर नम्वरिङ्ग गर्दै करदाताहरुलाई करदाता परिचय पत्र वितरण गरिनेछ ।
४. पालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका उद्योग, व्यापार व्यवसाय, घरजग्गा वहाल विवरण सङ्कलन गरी लगत अद्यावधिक गरिनेछ ।
५. पालिका भित्र नियमित रुपमा सञ्चालन हुने स्थानीय साना सवारी साधनलाई नम्वरिङ गर्ने सोको अभिलेख राखिनेछ ।
६. राजस्व शाखामा तथ्याङ्कहरु अभिलेखका लागि कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रयोगमा ल्याउने । सञ्चालनमा रहेको विद्यमान अभिलेखीकरण प्रणालीलाई अद्यावधिक गरिनेछ ।

रणनीति ४ को कर सङ्कलन प्रकियालाई सरल, सहज र पारदर्शि वनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व सङ्कलनमा वैकिङ् प्रणाली अवलम्वन गरिनेछ ।
२. राजस्व सङ्कलन तथा भुक्तानीका लागि डिजिटाइज गरिने छ ।
३. कर विवरण पेश लगायत राजस्व सम्वन्धी कार्य लागि अनलाइन सेवा उपलव्ध गराइनेछ ।
४. सङ्कलित राजस्व विवरण कार्यपालिकाको वेवसाइट मार्फत सार्वजनीकरण गरिनेछ ।

रणनीति ५ को करको दररेट निर्धारणलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र समयसापेक्षा वनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व सङ्कलनमा प्रगतिशिल करदर प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
२. कर वृद्धिका लागि नयाँ नयाँ क्षेत्रहरु पहिचान गरिनेछ । करको दररेटलाई सक्दो न्यून वनाउदै दायरा फराकिलो पारिनेछ ।
३. भू-उपयोग, जग्गाको उपयोगता र सडक पहुँचका आधारमा भूमि वर्गीकरण तथा मूल्य गरिनेछ र सोका आधारमा सम्पत्ति करदर निर्धारण गरिनेछ ।
४. व्यवहारिक एवं वैज्ञानिकताका आधारमा करदर तथा गैरकर राजस्व परिमार्जन एवं संशोधन गरिनेछ ।
५. व्यवसायको प्रकृति, स्तर, व्यवसाय सञ्चालन क्षेत्र, लगानी एवं कारोवारको आधारमा वर्गीकरण गरी सोको आधारमा व्यवसाय करको दररेट निर्धारण गरिनेछ ।
६. जडीवुटी, तथा कवाडी आदिको उपलव्धता, व्यवसायिक उपयोगिता, मूल्य श्रृङ्खला चक्र र वजार मूल्यका आधारमा करदर निर्धारण गरिनेछ ।
७. करको दररेट निर्धारणका लागि स्थानीय समाजसेवी, वुद्धिजिवी, राजनीतिक दल, सरोकारवाला, संघ संस्था तथा करदाताको राय सुझाव प्रतिकियाका आधारमा तय गरिनेछ ।

रणनीति ६ को संकलित राजस्वलाई पूँजी वृद्धि हुने क्षेत्रमा लगानी गर्ने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्वलाई आय वृद्धि हुने क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने र सो क्षेत्रमा लगानी गरिनेछ

२. निजी क्षेत्रसंगको सहकार्यमा व्यापारिक कम्प्लेक्स, सभाहल, उद्यान पार्क, प्राविधिक शिक्षालय, अस्पताल, कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र, हाटवजार, पर्यटकीय स्थलहरु निर्माणहरुमा लगानी गरी राजस्व अभिवृद्धि गरिनेछ ।

३. सहकारी तथा निजी क्षेत्रहरुसंगको सहकार्यमा शहरी तथा वजार क्षेत्रमा वहुउद्देश्यीय तथा वहुतले भवनहरु निर्माण गरी राजस्व अभिवृद्धि गरिने छ ।

४. कृषि र गैरकाष्ठ वन पैदावरका क्षेत्रमा उद्यमशिलता एवं व्यवसायिकता विकास गर्ने सम्वन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी उद्योग व्यवसायहरुको स्थापना, प्रवर्द्धन तथा विकास विस्तारवाट राजस्व अभिवृद्धि गरिनेछ ।

घ) कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका नम्वर : १२
कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

क.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
क)	**सम्पति कर**		
१.	सम्पत्ति (जग्गा र भौतिक संचरना) को न्यूनतम मूल्याङ्कन परिमार्जन गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
२.	सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा, परिमार्जन, संशोधन गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३.	सम्पत्ति करदर परिमार्जन गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
४.	सम्पत्ति (जग्गा र भौतिक संचरना) को स्वयं घोषणा अभियान सञ्चालन गर्ने	२०८० भाद्र देखि नियमित	गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु
५.	सम्पत्ति कर सम्वन्धी करदाताहरुको अभिलेख अद्यावधिक गर्दै करदाता नम्वर वितरण गर्ने	२०८० भाद्र देखि नियमित	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरु
ख)	**घर जग्गा वहाल कर**		
६.	गाउँपालिका भित्र संस्थागत, व्यवसायिक वा व्यक्तिगत प्रयोजनले बहालमा रहेका घरजग्गाको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा सचिव
७.	घरजग्गा वहाल कर सम्वन्धी कार्यविधि तर्जुमा परिमार्जन, संशोधन गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
ग)	**व्यवसाय कर**		
८.	गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि पालिकामा अनिवार्य दर्ता गर्नु पर्ने व्यवस्था गर्न सबै व्यवसायीलाई सुचित गर्ने	२०८० भाद्र देखि नियमित	राजस्व परामर्श समिति, राजस्व शाखा
९.	व्यवसाय कर व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्यविधि तर्जुमा, परिमार्जन, संशोधन गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा

तालिका नम्वर : १२ कर राजस्व सुधार कार्ययोजना			
क.सं.	**सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू**	**समयावधि**	**जिम्मेवारी**
१०.	दर्ता भएका (सूचीकृत) व्यवसायहरुको लगत अद्यावधिक गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरु
घ)	**जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर**		
११.	जडिवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर सङ्कलन हुने स्थान र परिमाण जानकारीका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरु
१२.	जडीवुटी जीवजन्तु तथा कवाडी कर कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
ङ)	**विज्ञापन कर**		
१३.	न्यूनतम सङ्कलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने	२०८० भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरु
१४.	प्रदेश कानुन वमोजिम विज्ञापन कर कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
च)	**सवारी साधन कर**		
१५.	पालिगाउँका क्षेत्रमा सञ्चालित सवारी साधनहरुको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने	२०८० भदौ मसान्त सम्म	राजस्व उपशाखा, वडा कार्यालयहरु
१६.	प्रदेश कानुन वमोजिम सवारी साधन कर कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५.२ गैरकर राजस्व सुधार योजना तर्जुमा

यस अन्तर्गत गाउँपालिकावाट गरिने सिफारिस, प्रमाणीकरण र संघ संस्थाहरुको दर्ता, इजाजत, अनुमति, नवीकरण, अचल सम्पत्तिको मूल्याङ्कन जस्ता सेवा सुविधाहरु उपलव्ध गराए वापतको शुल्क, दस्तुर एवं प्राकृतिक श्रोतको विक्री रहेका छन । उपरोक्त गैरकरहरुको सुधारका लागि गाउँपालिकाले देहाय वमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरेको छ ।

क) उद्देश्य :

स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रका गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरु पहिचान, विस्तार गरी नागरिकहरुलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय सेवा सुविधाहरु न्यूनतम शुल्क तथा दस्तुरमा उपलव्ध गराई पालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि ल्याउनु ।

ख) रणनीति

१. गैरकर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।

२. गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरु पहिचान एवं विस्तार गर्ने ।

३. सेवा शुल्क, दस्तुर एवं महसुललाई समयसापेक्षा वनाउने ।

ग) कार्यनीतिहरु

रणनीति १ को गैरकर राजस्व परिचालनका लागि ऐन, नियम, कार्यविधि तर्जुमा अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. नदीजन्य पदार्थहरु ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, दहत्तर, वहत्तर आदिको उपयोग सम्वन्धी निश्चित मापदण्ड निर्धारण गर्दै कार्यविधि तर्जुमा, परिमार्जन तथा संशोधन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

२. स्थानीय व्यवसायिक तथा गैर सरकारी एवं सामुदायिक संघ संस्थाहरुको दर्ता, नवीकरण, अनुमति, इजाजत सम्बन्धी कार्यविधि तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
३. सरकारी एवं ऐलानी जग्गा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरिनेछ ।
४. स्थानीय पर्यटक क्षेत्र प्रवर्द्धन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

रणनीति २ को गैरकर राजस्वका आधार क्षेत्रहरु पहिचान एवं विस्तार अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्वका आधार क्षेत्र पहिचान तथा विस्तारका लागि अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ ।
२. पालिका क्षेत्रभित्रको नदीजन्य पदार्थहरु ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवाको सङ्कलनका लागि अध्ययनका आधारमा ठेक्का प्रक्रियाद्धारा ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा सङ्कलन एवं विक्री गर्दै नियमित रुपमा सो कार्यको अनुगमन गरिनेछ ।
३. स्थानीय व्यवसायिक, गैरसरकारी एवं सामुदायिक संघ संस्थाहरु सञ्चालन अघि अनिवार्य रुपमा अनुमति तथा इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
४. स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरु पहिचान, अत्यावश्यक पूर्वाधार एवं सेवा सुविधाको व्यवस्था गरी आन्तरिक एवं वाह्य पर्यटकहरुको प्रवेशमा न्यूनतम शुल्क निर्धारण गरिनेछ ।
५. शहरीकरणसंगसंगै निजीक्षेत्र, सहकारी संस्थासंगको सहकार्यमा फोहोरमैला व्यवस्थित गर्न ठेक्का प्रक्रिया अवलम्वन गरिनेछ ।

रणनीति ३ को सेवा शुल्क, दस्तुर एवं महसुललाई समयसापेक्षा वनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. सेवा सुविधाहरुको शुल्क, दस्तुर न्यूनतम निर्धारण गर्ने र परिमार्जन गरिनेछ ।
२. स्थानीय व्यवसायिक, गैर सरकारी तथा सामुदायिक संघ संस्थाका लागि दर्ता शुल्क, नवीकरण, अनुमति एवं इजाजत शुल्क, दस्तुर अलग अलग निर्धारण गरिनेछ ।
३. भौगोलिक अवस्थिति र आर्थिक सामाजिक रुपमा अति विपन्न तथा लक्षित वर्गका आधारमा सेवा शुल्क, दस्तुरहरुमा छूट व्यवस्था गरिनेछ ।
४. एकै प्रकृतिको कार्य नियमित रुपमा सेवा लिनुपर्ने करदाताहरुको पहिचान गरी आवश्यक नियम वनाई सेवा शुल्क तथा दस्तुरमा छूटको व्यवस्था गरिनेछ ।

घ) गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका नम्वर : १३
गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना

क.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मोवारी
क)	**नदीजन्य पदार्थको उपयोग**		
१७.	नदीजन्य पदार्थको उपयोग गर्ने सम्वन्धी कार्यविधि तर्जुमागर्ने र ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवाको विक्री व्यवस्था गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१८.	सम्भाव्य स्थलहरुको IEE परिक्षण गर्ने र सो अनुसारको परिमाण एकिन गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा र प्रशासकीय अधिकृत
१९.	सङ्कलन कार्यको नियमित रुपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्ड भित्र मात्र रहेर उत्खनन् हुने कार्य सुनिश्चित गर्ने	२०८० भाद्र देखि नियमित	राजस्व परामर्श समिति गाउँ कार्यपालिका
ख)	**नक्सापास दस्तुर**		
२०.	पुराना घरको अभिलेखीकरण/अद्यावधिकरण तथा नयाँ घरको नक्सा पास अनिवार्य गर्ने सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	प्राविधिक शाखा, वडा कार्यालयहरु र कार्यपालिका

तालिका नम्वर : १३ गैरकर राजस्व सुधार कार्ययोजना			
क.सं.	**सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू**	**समयावधि**	**जिम्मोवारी**
२१.	नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु
२२.	घरको तला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरी समयानुकूल परिमार्जन गर्दै जाने	२०८० साउन देखि नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्राविधिक शाखा र वडा कार्यालयहरु
ग)	**बहाल विटौरी शुल्क**		
२३.	वहाल विटौरी शुल्कलाई परिमार्जन गर्दै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०८० कार्तिक सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२४.	सरकारी, पर्ति र ऐलानी जग्गाको पहिचान गरी सो को उपयोग गर्नेको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने	२०८० मंसिर मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
घ)	**सेवा शुल्क, दस्तुर तथा विविध आय**		
२५.	शुल्क तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दरमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने	२०८० साउन मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँसभा
ङ)	**दीर्घकालीन आय स्रोतको पहिचान तथा सम्भाव्यता**		
२६.	गाउँपालिकालाई दीर्घकालीन आय आर्जन हुन सक्ने सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने - हाट बजार सञ्चालन - उद्यमशिलता विकास - औद्योगिक ग्राम - फोहोर प्रशोधन केन्द्र - स्थानीय पूर्वाधार सेवाहरु	२०८० भाद्र मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
२७.	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र पर्यटकीय पूर्वाधार बिकास सहित होमस्टे, रिसोर्ट सञ्चालनका लागि निजी क्षेत्र, सहकारी संस्थासंग सहकार्य गर्ने	२०८० भाद्र देखि नियमित	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका
२८.	व्यापारिक कम्प्लेक्स, सभाहल, हाटवजार, प्राविधिक शिक्षालय, अस्पताल, फोहोर सङ्कलन केन्द्र, चिस्यान केन्द्र, सार्वजनिक शौचालय, वहुउद्देश्य तथा वहुतले भवन जस्ता भौतिक पूर्वाधार बिकासमा सार्वजनिक निजी साझेदारी मोडेलमा निर्माण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण, लिज, सेवा करार, व्यवस्थापन करार जस्ता बिधि पद्धति मार्फत राजश्व सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२०८० भाद्र देखि नियमित	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका

५.३ राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा

यस अन्तर्गत गाउँपालिकाको राजस्व नीति, कार्यक्रम, संगठनात्मक संरचना, प्रशासनिक संयन्त्र, जनशक्ति विकास तथा व्यवस्था एवं प्रविधिको प्रयोग जस्ता पक्षहरु रहेका छन । उपरोक्त कार्यका लागि गाउँपालिकाले देहाय वमोजिम उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरेको छ ।

क) उद्देश्य :

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनलाई सक्षम, सवल, प्रभावकारी, पारदर्शि एवं प्रविधियुक्त वनाउनु ।

ख) रणनीति

१. गाउँपालिकाको राजस्व सम्वन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित नीति कार्यक्रम तय गर्ने ।
२. राजस्व परिचालनका लागि राजस्व प्रशासन छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शि वनाउने ।
३. राजस्व प्रशासनलाई प्रविधियुक्त वनाउने ।

ग) कार्यनीतिहरु

रणनीति १ को गाउँपालिकाको राजस्व सम्वन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित नीति कार्यक्रम तयगर्ने अन्तर्गका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व सुधार एवं परिचालनका लागि गाउँपालिकाको राजस्व सम्वन्धी ३ वर्षे लक्ष्य सहित मध्यकालीन नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिनेछ ।
२. मध्यकालीन नीतिका आधारमा वार्षिक कार्यक्रम तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

रणनीति २ को राजस्व परिचालनका लागि राजस्व प्रशासन छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शि अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व शाखामा प्राविधिक कर्मचारी (आइटी) सहित आवश्यक कर्मचारी कार्यपालिका व्यवस्था गरिनेछ ।
२. वडा कार्यालयवाट राजस्व सङकलन गर्ने अलगै इकाइ स्थापना गरी आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
३. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई क्रियाशील वनाइनेछ ।
४. नागरिकहरुको अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कनका लागि प्राविधिकहरु समेत रहने गरी गाउँपालिका स्तरीय सम्पत्ति मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ ।
५. गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
६. राजस्व प्रशासनका विधि प्रक्रिया, ऐन, नियम तथा कार्यविधि एवं नीति कार्यक्रमवारे जनप्रतिनिधि एवं करदाताहरुलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
७. सम्भावित करदाता, स्थानीय समुदायलाई कर सम्वन्धी कर शिक्षा, सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
८. पालिकाको आय व्यय विवरण अद्यावधिक गर्दै वेवसाइडमा अपलोड गरिनेछ ।

रणनीति ३ को राजस्व प्रशासनलाई प्रविधियुक्त वनाउने अन्तर्गतका कार्यनीतिहरु

१. राजस्व शाखा एवं वडा कार्यालयमा समेत कम्प्युटर प्रणाली आइसिटि प्रयोगमा ल्याइनेछ ।
२. वडा कार्यालयहरु सहित कार्यपालिकामा तिव्रगतिको इण्टरनेट जडान गरिनेछ ।
३. राजस्व सम्वन्धी कार्यका लागि अनलाइन सेवा प्रदान गरिनेछ ।
४. वित्तीय संस्थाहरुसंग सहकार्य गरी वैकिङ्ग प्रक्रिया मार्फत राजस्व सङ्कलन गर्ने र कम्प्युटर प्रिण्टेड विजक जारी गरिनेछ ।
५. मोवाइल एप्सको विकास गरी राजस्व सम्वन्धी जानकारी करदाताहरुलाई गराइने छ ।

घ) राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना

तालिका नम्बर : १४ राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना			
क.सं.	**सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू**	**समयावधि**	**जिम्मोवारी**
क)	**संगठानिक स्वरुप तथा संस्थागत क्षमता**		
२९.	राजस्व शाखामा राजस्व सम्बन्धी सम्पूर्ण दस्तावेज तथा तथ्याङ्कको अभिलेख राख्ने	नियमित	राजस्व उपशाखा
३०.	राजस्व शाखामा कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने	२०८० असोज मसान्त सम्म	कार्यपालिका
३१.	राजस्व प्रशासनका कर्मचारी (वडा सचिव समेत) लाई क्षमता तालिम व्यवस्था गर्ने	२०८० मंसिर सम्म	प्रमुम प्रशासकीय अधिकृत
३२.	राजस्व असुलीमा प्रयोग हुँदै आएको कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आवश्यक सुधार गर्ने	२०८० कार्तिक मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
३३.	वडा सचिवहरुको बैठक नियमित (कम्तिमा त्रैमासिक) राखी राजस्व असुलीको अवस्था, भोगेका समस्या तथा एकरुपता ल्याउन छलफल गर्ने	त्रैमासिक	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
ख)	**कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था**		
३४.	आवश्यक ऐन तथा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने	२०८० जेष्ठ मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
३५.	राजस्व नीति करदातामैत्री बनाउने	२०८० साउन	कार्यपालिका
ग)	**समन्वय, अनुगमन र समीक्षा**		
३६.	राजस्वसंग सम्बन्धित सरोकारवालाहरु संग नियमित समन्वय तथा छलफल गर्ने	अर्ध वार्षिक	राजस्व शाखा
३७.	स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको बैठक नियमित बसी राजस्व सङ्कलन प्रगतिको समीक्षा गरी सुधारका कदम चाल्ने	त्रैमासिक	राजस्व शाखा
घ)	**राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने**		
३८.	कार्ययोजनामा उल्लेख भएका कियाकलापहरुको कार्यान्वयन गर्ने र कियाकलापहरु कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्ने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३९.	आवधिक रुपमा अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने र कियाकलापहरुमा आवश्यक परिमार्जन गर्दै जाने	२०८० साउन देखि नियमित	राजस्व शाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद - छ :
त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व प्रक्षेपण

गाउँपालिकाको आगामी आर्थिक वर्षहरु २०८०/८१ देखि २०८२/८३ का लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजस्व प्रक्षेपण राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको हो। आय प्रक्षेपण गर्दा भविष्यमा आयका आधारको दायरा तथा दर बढ्न गई सोबाट हुनसक्ने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ। त्यसैगरी केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ। आय प्रक्षेपणका आधारहरुलाई शिर्षकगत रुपमा तल व्याख्या गरिएको छ।

६.१ राजस्व प्रक्षेपणको आधार

तालिका नम्वर : १५
राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरु

क. सं.	राजस्व शिर्षक	प्रक्षेपणको आधार
क)	**आन्तरिक आय तर्फ**	
१.	सम्पत्ति कर	घरधुरीको आधारमा सम्पत्ति कर निर्धारण गरिएको छ। यस अन्तर्गत एक घर एक जना करदाता हुनसक्छन भन्ने आधारमा कूल क्षमता रु. ८९ हजार २८८ रहेकोमा पहिलो वर्ष सो रकमको ५० प्रतिशत, त्यसपछिको वर्षमा २० प्रतिशत र तेश्रो वर्षमा २० प्रतिशतका दरले प्राप्त हुन सक्ने।
२.	घरजग्गा बहाल कर	घरवहाल कर वापत रु.२ लाख ६४ हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान सो पश्चात १० प्रतिशतका दरले प्राप्त हुन सक्ने
३.	व्यवसाय कर	वार्षिक रु.७ लाख ३४ हजार वार्षिक सङ्कलन हुन सक्ने सो पश्चात १५ प्रतिशत का दरले वृद्धि हुन सक्ने
४.	सवारी साधन कर	आर्थिक वर्ष २०७९/८० का लागि अनुमान गरिएको रकममा वार्षिक १५ प्रतिशतले हरेक वर्ष वृद्धि हुन सक्ने
५.	वहाल विटौरी शुल्क	आर्थिक वर्ष २०७९/८० का लागि भएको अनुमानका आधारमा, सो रकम नियमित हुन सक्ने
६.	नदीजन्य पदार्थ विकी	आव २०७७/७८ मा भएको सङ्कलनको आधारमा हरेक वर्ष १५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुन सक्ने
७.	नक्सापास दस्तुर	हरेक वर्ष १० प्रतिशतका दरले राजस्व अभिवृद्धि हुन सक्ने
८.	सिफारिस दस्तुर	हरेक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुन सक्ने
९.	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना, अन्य दस्तुर	हरेक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुन सक्ने

तालिका नम्वर : १५ राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरु		
क. सं.	**राजस्व शिर्षक**	**प्रक्षेपणको आधार**
१०.	पर्यटकीय शुल्क	हरेक वर्ष १५ प्रतिशतका दरले राजस्व वृद्धि हुन सक्ने
ख	**वाह्य श्रोत**	
११.	संघीय सरकारबाट प्राप्त वित्तीय समानीकरण, राजस्व बाँडफाँड	हरेक वर्ष ५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान
१२.	प्रदेश सरकार : वित्तीय समानीकरण, राजस्व बाँडफाँड	हरेक वर्ष ५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान

५.२ त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण

क) आन्तरिक आयको प्रक्षेपण : आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण निम्न अनुसार छ ।

तालिका नम्वर : १६ त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक आय						
आय श्रोतहरु	यथार्थ : २०७७।७८	संशोधन अनुमान : २०७८।७९	अनुमान २०७९।८०	प्रक्षेपण		
				२०८०।८१	२०८१।८२	२०८२।८३
सम्पत्ति कर				२,७९४,६४४	३,३५३,५७३	४,१९१,९६६
घरवहाल कर	१२८,७१४	३०,०००	२००,०००	२६४,०००	२९०,४००	३१९,४४०
व्यवसाय कर	१३८,३७५	५००,०००	५००,०००	७३४,०००	८४४,१००	९७०,७१५
सवारी साधन कर	–	१०,०००	१०,०००	११,५००	१३,२२५	१५,२०९
जम्मा : कर राजस्व	**१,२१९,५१९**	**२,०४०,०००**	**२,७१०,०००**	**३,८०४,१४४**	**४,५०१,२९८**	**५,४९७,३३०**
वहाल विटौरी शुल्क	४०७,३८४	१५०,०००	५००,०००	५००,०००	५००,०००	५००,०००
नदीजन्य पदार्थ विकी	३,४७३,६८९	१६,७१५,०००	५,०१०,०००	३,४७३,६८९	3,994,742	4,593,954
परीक्षा शुल्क	८,६५०	१०,०००	१०,०००	१०,०००	१०,०००	१०,०००
पार्किङ शुल्क	–	५,०००	५,०००	५,०००	५,०००	५,०००
नक्सापास दस्तुर	–	–	१००,०००	१००,०००	११५,०००	१३२,२५०
सिफारिस दस्तुर	८७५,००६	१,०००,०००	१,२००,०००	१,३२०,०००	१,४५२,०००	१,५९७,२००
व्यक्तिगत घटना दस्तुर विलक्व शुल्क	१७३,७३२	२००,०००	३००,०००	२५०,०००	२००,०००	१५०,०००

तालिका नम्वर : १६ त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक आय						
आय श्रोतहरु	यथार्थ : २०७७।७८	संशोधन अनुमान : २०७८।७९	अनुमान २०७९।८०	प्रक्षेपण		
				२०८०।८१	२०८१।८२	२०८२।८३
अन्य दस्तुर	१५४,३३४	५,०००	५४५,०००	५९९,५००	–	–
पर्यटन शुल्क				५००,०००	५७५,०००	६६१,२५०
प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	–	५०,०००	५०,०००	५५,०००	६०,५००	६६,५५०
वेरुजु	७४१,९३८	२००,०००	८००,०००	–	–	–
जम्मा गैरकर राजस्व	**५,९००,७५६**	**१८,३८०,०००**	**८,५३०,०००**	**6,813,189**	**6,912,242**	**7,716,204**
जम्मा : आन्तरिक आय	**७,१२०,२७५**	**२०,४२०,०००**	**११,२४०,०००**	**10,617,333**	**11,413,540**	**13,213,533**

ख) वाह्य श्रोतको अनुमान :

तालिका नम्वर : १७ त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : वाह्य श्रोत (रकम रु हजारमा)						
वाह्य श्रोतहरु	यथार्थ २०७७/७८	संशोधन अनुमान : २०७८/७९	अनुमान २०७९/८०	**प्रक्षेपण**		
				२०८०/८१	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**
संघ : समानीकरण	९०,५००	९७,०००	१०३,१००	१०८,२५५	११३,६६७	११९,३५१
संघ सशर्त	२०२,७९९	२२६,७४३	२३०,४००	२४१,९२०	२५४,०१६	२६६,७१६
संघ : विशेष अनुदान	१५,०००	–	९,०००	९,४५०	९,९२२	१०,४१८
संघ : समपूरक	–	४,२००	४,२००	४,४१०	४,६३०	४,८६२
प्रदेश : समानीकरण	५,०३७	४,५३२	५,५२३	५,७९९	६,०८९	६,३९३
प्रदेश : सशर्त अनुदान	१५,०५०	८,५४४	८,०००	८,४००	८,८२०	९,२६१
प्रदेश : विशेष अनुदान	६,०००	६,०००	६,०००	६,३००	६,६१५	६,९४५
प्रदेश : समपूरक	१५,०००	१५,०००	१५,०००	१५,७५०	१६,५३७	१७,३६४
संघ : राजस्व वाँडफाँड	६२,६१८	७४,४०८	८९,३२०	९३,७८६	९८,४७५	१०३,३९९
जम्मा वाह्य श्रोत	४१२,००४	४३६,४२७	४७०,५४३	४९४,०७०	५१८,७७३	५४४,७१२

ग) आन्तरिक आय र वाह्य आय संक्षिप्त प्रक्षेपण :

तालिका नम्वर : १८

त्रिवर्षीय राजस्व प्रक्षेपण : आन्तरिक र वाह्य श्रोत

(रकम रु हजारमा)

वाह्य श्रोतहरु	यथार्थ २०७७/७८	संशोधन अनुमान : २०७८/७९	अनुमान २०७९/८०	**प्रक्षेपण**		
				२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
जम्मा : आन्तरिक आय	७,१२०	२०,४२०	११,२४०	10,617	11,413	13,213
जम्मा वाह्य श्रोत	४१२,००४	४३६,४२७	४७०,५४३	४९४,०७०	५१८,७७३	५४४,७१२
कूल : आय	**४१९,१२५**	**४५६,८४७**	**४८१,७८३**	**504,687**	**530,187**	**557,925**

परिच्छेद - सात :
कार्यान्वयन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन

७.१ कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

सहभागितात्मक पद्धति अपनाई तर्जुमा गरिएको यस राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि पालिकाले राजस्व सुधारसंग सम्बन्धित नीति, रणनीति, उद्देश्य अनुरुप माथि कार्ययोजना खण्डमा उल्लेख गरिएका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरुको लागि आवश्यक खर्चलाई बिनियोजन वजेटमा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ । कार्ययोजनामा उल्लेख भएका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरु सम्पादन हुन नसकेमा त्यसले प्रक्षेपण गरिए बमोजिम आय सङ्कलनमा प्रभाव पार्न सक्दछ । यसका अतिरिक्त राजस्व सुधार कार्ययोजनाका निश्चित कार्य गर्न अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरुवाट पनि सहयोग लिन सकिन्छ ।

पालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारहरु मध्ये कतिपय अधिकारहरु विगतको तुलनामा निकै फरक भएकाले राजस्व ब्यवस्थापनलाई त्यस अनुरुप सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ । तसर्थ राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरुलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ ।

७.२ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको ब्यवस्था अनुसार गठन भएको राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी अन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरु अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ब्यवस्था सिफारिस गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका कर्मचारीहरुलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष्य हासिल गर्ने तर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरु गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक छ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य यसअघि भएका गरेका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिस गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु उपयुक्त हुन्छ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गरिनु आवश्यक छ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिबाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरुलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको कममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यकताको आधारमा नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय लिनु आवश्यक छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्न संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरु आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित तथ्याङ्यक बाहेक योजना कार्यान्वयन प्रकियाको अनुगमन तथा करदाताहरुको भावना तथा बिचार सङ्कलन पनि अनुगमनको मुख्य विधि बनाउन सकिन्छ ।

अनुसूची

अनुसुची १

राजस्व सुधार कार्य योजना तयारीका लागि सूचना संकलन फाराम

पालिकाको नामः **राजस्व शाखा प्रमुखको नामः**

नोटः सबै रकम रु हजारमा भरिदिनुहोला ।

१. पालिकालाई प्राप्त आन्तरिक राजस्व अधिकार र परिचालनको अवस्थाः

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
क) कर राजस्व			
• सम्पत्तिमा आधारित कर –मालपोत वा भूमिकर			
• सम्पत्तिमा आधारित कर – सम्पत्तिकर			
• सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)			
• घरजग्गा बहाल कर			
• व्यवसाय कर			
• जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
• विज्ञापन कर			
• मनोरञ्जन कर			
(ख) गैर कर राजश्व			
• सवारी पार्किङ्ग शुल्क			
• खानेपानी महशुल (स्थानीय)			
• विद्युत महसुल (स्थानीय)			
• वहाल विटौरी शुल्क			
• पर्यटन सेवा शुल्क			
• फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
• ढल निकास सेवा शुल्क			
• सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क			
• हाटवजार सेवा शुल्क			
• पशु वधशाला सेवा शुल्क			
• सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क			
• सडक बत्ती सेवा शुल्क			

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
• अतिथि गृह सेवा शुल्क			
• अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क			
• दर्ता, अनुमति तथा नविकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म आदि)			
• नक्सापास दस्तुर			
• सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर			
• व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्व शुल्क			
• नाता प्रमाणित दस्तुर			
• अन्य प्रमाणित दस्तुर			
• लिलाम विक्री			
• सार्वजनिक निजी साझेदारी			
• अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्वर आदि)			
• साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस			
• भाडा तथा वहाल			
• मेसिन तथा औजार भाडा			
• सभागृह भाडा			
• ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा			
• स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विकी			
• काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, वहत्तर विकी			
• वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विकी वापतको आय			
• केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वञ्जीजम्प, जिपप्यार, प्याराग्लाइडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क			

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
● निर्माण सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (धारा, धर्मशाला, पुस्तकालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायमशाला, पर्यटकीय स्थल, शवदह गृह, घोविघाट, सडक, पुल आदि)			

१.१ पालिकाले माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सो को विवरण :

क.

ख.

ग.

२. पालिकाले आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हाल सम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु तथा सो को परिचालन गर्ने उपाय

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय

३. राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाः

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि के गर्नु पर्ला ?
संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचनामा छ छैन ?		
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरवंदी छन् ? र हालको पदपुर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
कर्मचारीको क्षमता विकासको लागि के गरिएको छ ?		
राजस्व प्रशासनले गर्ने काममा स्पष्टता कस्तो छ ?		
कर्मचारीहरुलाई जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रुपमा दिईएको छ छैन ?		
कर्मचारीहरुलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ ?		
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ? (सफ्टवयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)		
राजस्व परिचालनका लागि वडा लाई दिइएको जिम्मेवारी के छ		
राजस्व प्रशासन संचालन अवस्था		
करदाताहरुको नाम तथा करलाग्ने आधारको अभिलेख ब्यवस्था कस्तो छ ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरु – सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, वहाल आदि		
पालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरुको विवरण तथा सो को परिचालन कस्तो छ ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्यांकन कत्तिको सहि रुपमा भएको छ ? मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन ?		
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरु के के छन् र तिनको नियन्त्रणकोलागि कस्तो नीति लिईएको छ ?		
ब्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको ब्यवस्था कस्तो छ ?		
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढीलो बुझाएमा जरीवाना लाग्ने ब्यवस्था सबै आयस्रोतहरुमा कसरी लागु गरिएको छ ?		
करदाताहरुलाई उनीहरुले तिर्नुपर्ने कर रकमबारे जानकारी गराउने ब्यवस्था के छ र कत्तिको प्रभावकारी छ ?		
पालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नेसक्ने ब्यवस्था के कस्तो छ ?		
राजश्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष तथा असुली अवस्थाको अनुगनमनको ब्यवस्था के छ ?		
सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो छ ?		
सूचना तथा समन्वय		

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि के गर्नु पर्ला ?
करदाताहरुलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ ? (शिक्षा मूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ्ग वोर्ड, बेव साईट आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरुको सहभागीता कस्तो छ ?		
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरुको प्रभावकारीता कस्तो छ ?		
राजश्व असुलीमा सरोकारपक्षहरुको सकारात्मक सहभागीताको अवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?		
आयका स्रोतहरुको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ?		
नगरपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन?		
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरको छ छैन ? छ भने आएका बेरुजुहरु कसरी संवोधन भएका छन् ?		

निष्कर्ष : पालिकाले राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउन पालिका आफैले के के गर्न सक्छ ?

क.

ख.

ग.

घ.

निश्कर्षः

सम्भाव्यता पहिचान पछि आय संकलनमा ठुलो खाडल (GAP) देखिएका आय शिर्षकहरु	खाडल ठुलो हुनुको कारण	समाधानका उपायहरु

४. पालिकाको आय विवरण

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)			
		२०७६/७७ यथार्थ आय	२०७७/७८ यथार्थ आय	२०७८/७९ यथार्थ आय	२०७९/८० अनुमान
१	**आन्तरिक आय**				
१.१	कर राजस्व				
	मालपोत वा भूमिकर				
	सम्पत्ति कर				
	व्यवसाय कर				
	सवारी कर				
	घरजग्गा बहाल कर				
	विज्ञापन कर				
	मनोरञ्जन कर				
१.२	गैरकर राजस्व				
१.२.१	सेवा शुल्क				
	सवारी पार्किङ्ग शुल्क				
	खानेपानी महशुल				
	विद्युत महसुल				
	टेलिफोन महसुल				
	पर्यटन सेवा शुल्क				
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क				
	ढल निकास सेवा शुल्क				
	सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क				
	हाटवजार सेवा शुल्क				
	पशुवधशाला सेवा शुल्क				
	सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क				

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)			
		२०७६/७७ यथार्थ आय	२०७७/७८ यथार्थ आय	२०७८/७९ यथार्थ आय	२०७९/८० अनुमान
	सडक बत्ती सेवा शुल्क				
	अतिथी गृह सेवा शुल्क				
	अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क				
१.२.२	दस्तुर				
	दर्ता तथा नविकरण दस्तुर				
	नक्सापास दस्तुर				
	सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर				
	नाता प्रमाणित दस्तुर				
	अन्य प्रमाणित दस्तुर				
१.२.३	विक्री				
	चालु सम्पत्ति लिलाम विक्री				
	स्थायी सम्पत्ति विक्री				
१.२.४	स्रोत परिचालन				
	सार्वजनिक निजी साझदारी				
	अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्बर आदि)				
१.२.५	साँवा, ब्याज, लाभांस र वोनस				
१.२.६	अन्य आय				
	भाडा तथा वहाल				
	मेसिन तथा औजार भाडा				
	सभागृह भाडा				
	ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा				
	दण्ड जरिवाना				
	धरौटी फिर्ता				
	पेश्की फिर्ता				
२.	**वाह्य स्रोत**				
२.१	अनुदान				
२.१.१	नेपाल सरकारबाट अनुदान				
	सशर्त अनुदान				

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय (आ.ब.)			
		२०७६/७७ यथार्थ आय	२०७७/७८ यथार्थ आय	२०७८/७९ यथार्थ आय	२०७९/८० अनुमान
	समानीकरण अनुदान				
	अन्य नगद अनुदान				
	समपुरक अनुदान				
	विशेष अनुदान				
२.१.२	राजश्व वाँडफाँड				
	संघ				
	प्रदेश				
२.१.३	अन्य अनुदान				

५. सम्भाव्यताको लागि आधारभूत तथ्यांक

१. घरको विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	घर संख्या	बहालमा भएको संख्या
१	कच्चीघर (कच्ची जोडाई भई कच्ची छाना भएको)		
२	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : एक तले		
३	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : दुई तले		
४	कच्ची जोडाई भई ढलाई वा टिनको छाना भएको : दुई तले भन्दा माथी		
५	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर : एक तले		
६	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर : दुई तले		
७	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर : तीन तले		
८	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर : तीन तले भन्दा माथी		

९	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर : एक तले		
१०	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर : दुई तले		
११	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर : तीन तले		
१२	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर : तीन तले भन्दा माथी		
१३	व्यापारीक तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि निर्मित घर *(नोटः व्यपारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)*		
जम्मा			

२. जग्गाको विवरण

मालपोत (भूमिकर) सम्वन्धी विवरण

१. पालिकामा दर्ता भएका करदाता संख्या ....
२. गत आव मा कर तिर्ने करदाता संख्या .....
३. संकलित रकम रु. ....

क.सं.	जग्गाको किसिम	क्षेत्रफल (विघा, कट्ठा)	औषत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी तथा वजार क्षेत्र			
२	आवसिय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

३. पालिकाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन वा भौतिक निर्माण, भवन तथा औजारहरु

क्र.सं.	स्थान वा भौतिक निर्माण विवरण	संख्या/क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा वहाल दिएको भए रकम रु.
१				
२				
३				

४. पालिका क्षेत्रमा रहेका सवारी साधनको विवरण

१. पालिकामा दर्ता भएका करदाता संख्या ....

२. गत आव मा कर तिर्ने करदाता संख्या ....

३. संकलित रकम रु...........

क्र.सं.	सवारी साधन	संख्या	कैफियत
१	बस, ट्रक, लरी र अन्य हेभी गाडी		

२	भाडाका कार र जिप		
३	भाडाका टेम्पो		
४	भाडाका मिनीबस		
५	निजी कार, टेम्पा		
६	निजी स्कुटर, मोटरसाइकल		
७	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

५. पालिकाले निर्माण गरेको वा हस्तान्तरण भै आएको सडक र त्यसमा गुड्ने सवारी विवरण

क्र.सं.	सडक	सवारी साधन	सवारी प्रवेश संख्या (दैनिक)			कैफियत
			अधिकतम	न्यूनतम	औसत	
१		बस, ट्रक, ट्रेक्टर				
		मिनिवस				
		कार र टेम्पो				
		अन्य				

पालिका । वडा क्षेत्रमा रहेका व्यापार व्यवसायको विवरण

१. पालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या ....
२. गत आवमा कर तिर्ने करदाता संख्या ....
३. संकलित रकम रु ....

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण		संख्या		कैफियत
		साना लगानी	मझौला लागनी	ठूला लगानी	
१	*व्यापारिक वस्तु*				
१.१	चुरोट, रक्सि, ज्वेलरी				
१.२	निर्माण सामाग्री, कम्प्युटर विधुत्त सामान, क्यामेरा, टेलिभिजन, रेडियो, कार्पेट, पेट्रोलियम पदार्थ				
१.३	खाद्य पदार्थ, कपडा पसल				
१.४	सवारी साधन				
२	*विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यावसायिक सेवा*				
२.१	चिकित्सक, इन्जिनियर, कानुन व्यवसायी, लेखा परिक्षक, परामर्शदाता, बीमा एजेन्ट, सर्भेयर, अनुवादक, शेयर दलाल, सामान ढुवानीकर्ता तथा कम्पनी				

२.२	संस्थागत पेन्टर				
३	निर्माण व्यवसाय (प्रधान कार्यालय भएको)				
४	उत्पादनमूलक उद्योग				
५	उर्जामूलक उद्योग				
६	कृषि तथा वन जन्य उद्योग				
७	खनिज उद्योग				
८	पर्यटन उद्योग				
९	सेवा उद्योग				
१०	निर्माण उद्योग				
११	***संचार सेवा***				
११.१	निजी क्षेत्रको हुलाक, कुरियर, फोन, इमेल, इन्टरनेट				
११.२	छपाई तथा प्रकाशन				
१२	***वित्तीय सेवा***				
१२.१	बाणिज्य बैंक (नेपाल सरकारको पुर्ण स्वामित्व बाहेक)				
१२.२	वित्तीय कम्पनी (मुख्य कार्यालय भएको)				
१२.३	बीमा कम्पनी				
१२.४	वित्तीय कम्पनी (शाखा कार्यालय), मनि एक्सचेन्ज, शेयर कारोबार				
१२.५	सहकारी बैंक				
१३	***स्वास्थ्य सेवा***				
१३.१	गैरसरकारी अस्पताल, नर्सिङ्ग होम				
१३.२	क्लिनीक तथा ल्याव				
१४	***शिक्षा सेवा***				
१४.१	निजी क्षेत्रका स्कुल, क्याम्पस, विश्वविद्यालय				
१४.२	तालीम तथा अनुसंधान केन्द्र				
१५	***मर्मत सम्भार सेवा***				
१६	***अन्य सेवा***				

१६.१	विज्ञापन, व्यूटी पालैर, सैलुन, फोटो स्टुडियो, पेन्टर, बिक्रेता (मासु, फूल विरुवा, सिसा, प्लाईउड, भाँडाकुडाँ, खेलौना, गिफ्फट), पुल हाउस				
१६.२	बैदेशिक रोजगार				
१६.३	स्वदेशिक रोजगार				
१६.४	रियस स्टेट				
१६.५	पशु बधशाला				
१६.६	स्टिल काठ फर्निचर				
१६.७	केबुल नेटवर्किङ्ग				
१७	***अन्य व्यवसाय***				
१७.१	पार्क, पिकनिक स्पट				
१७.२	टुर अपरेटर				
१७.३	मथि उल्लेखति नभएको				
१७.४	मथि उल्लेखति नभएको				
१७.५	मथि उल्लेखति नभएको				

७. पालिका तथा वडाको स्वामित्वमा रहेको वा सार्वजनीक स्थानमा भएको पार्किङ्ग विवरण

क्र.सं.	पार्किङ्ग क्षेत्र, स्थान	सवारी साधन	सवारी पार्किङ्ग संख्या (दैनिक)			कैफियत
			अधिकतम	न्यूनतम	औसत	
		बस, ट्रक, ट्रेक्टर				
		मिनिवस				
		कार र टेम्पो				
		अन्य				

८. पालिका तथा वडाले उपलब्ध गराउने विभिन्न सेवा विवरण

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	हालको अवस्था (आय)
१	खानेपानी		
२	फोहरमैला व्यवस्थापन		
३	सडक बत्ती		
४	ढल निकास		
५	सार्वजनीक शौचालय		
६	हाट बजार		

७	पोखरी		
८	पशु बधशाला		
९	अन्य (जात्रा मेला)		
१०	अन्य		
जम्मा			

९. प्राकृतिक स्रोतजन्य वस्तु विक्री

क.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	वस्तुहरु	कूल उत्खजज योग्य परिणाम	विक्री मूल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		वालुवा			
		दहत्तर वहत्तर			
		अन्य			

१०.जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तुको व्यवसायिक उपयोग

क.सं.	वस्तुहरु	इकाइ	कुल संकलन र व्यवसायिक उपयोग (परिमाण)	अनुमानित मूल्य
क	जडीवुटीजन्य वस्तुहरु			
ख	कवाडी जन्य वस्तुहरु			
ग	जीवजन्तुको हाड, सिंग, खुर, प्वाँख			

११. वहाल विटौरी सम्वन्धी विवरण

क.सं.	सम्पत्तिहरु	इकाइ	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			

ख	सार्वजनिक जग्गा			

१२. पालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरु	उपलव्ध गराइएका स्थान वा क्षेत्र	इकाइ र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना छ/छैन	हालको अवस्था (आय)
१	फोहोरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाटवजार				
१७	पशुवधशाला				
१८	शवदह गृह				
१९	वसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ क्षेत्र				
	जम्मा				

अनुसुची २
अभिमुखीकरणका केही दृष्यहरु

कार्यशालाका केही दृष्यहरु

अनुसुची ३

कार्यक्रममा सहभागीहरको उपस्थिति विवरण

रम्भा गाउँपालिकाको आयोजना, प्रदेश सुशासन केन्द्र लुम्बिनी प्रदेशको वित्तिय सहयोग तथा सेवा प्रदायक संस्था अलाना इन्टरनेशनल सर्भिसेस प्रा.लि.को प्राविधिक सहयोगमा रम्भा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धि अभिमुखिकरण तथा कार्यशाला सम्बन्धि २ दिने कार्यक्रममा रहेको उपस्थिति निम्नानुसार रहेको छ।

क्र.सं.	नाम थर, पद	पहिलो	दोस्रो	सम्पर्क नं. [redacted]र
१	विष्णु प्र. भण्डारी अध्यक्ष	[illegible]	[illegible]	
२	राधा कु. श्रेष्ठ उपाध्यक्ष	राधा श्रेष्ठ	राधा श्रेष्ठ	९८४८८९६०८३
३	भक्तजङ्ग राना प्र.प्र.अधिकृत	[illegible]	[illegible]	
४	ईश्वरी काफ्ले अध्यक्ष वडा १	[illegible]	[illegible]	९८४०८२५२३८
५	चेत बहादुर सुनार वडा अध्यक्ष २	[illegible]	[illegible]	९८७६०२९२८८
६	कृष्ण बहादुर रायमाझी वडा ४ अध्यक्ष	[illegible]	[illegible]	९८५६०८४२९०
७	धन बहादुर शाही वडा अध्यक्ष ३	[illegible]	[illegible]	९८५७०६०७५४
८	भोजराज वि.क. कार्यपालिका सदस्य	[illegible]	[illegible]	९८६७०२०८९२
९	मिलन कार्की	[illegible]	[illegible]	९८६७१४१९३३
10	नेत्र बि.क. का.पा. सदस्य	[illegible]	[illegible]	९८१९४५११२१
११	नानु कुमारी गन्धर्व का.पा. सदस्य	[illegible]	[illegible]	९८४६२३२५00
१२	विमला थापा आर का.पा. सदस्य	[illegible]	[illegible]	९८६७९२८३३९
१३	सरस्वती वि.क. का.पा. सदस्य	सरस्वती	सरस्वती	9807504592
१४	हिमा कुमारी सिंजाली का.पा. सदस्य	[illegible]	[illegible]	9846561408
१५	गीता नेपाल	[illegible] नेपाल	[illegible] नेपाल	984730915६
१६	धन कुमारी राना	[illegible]	[illegible]	९८४६९००६३३
१७	मदन बहादुर विष्ट	[illegible]	[illegible]	९८६९८५४०००४
१८	विमला [illegible], अधिकृत प्रशासन शाखा	[illegible]	[illegible]	98466235473
१९	पुजा गुरुङ कृषि प्राविधिक	[illegible]	[illegible]	9845791122
२०	धनकला थापा योजना शाखा प्रमुख	[illegible]	[illegible]	9841015289
२१	डोलराज बस्याल, लेखापाल	[illegible]	[illegible]	9856011173
२२	हुमा खनाल आन्तरिक लेखापरिक्षक	[illegible]	[illegible]	9846297962
२३	चतुर्भुज ढकाल १ नं. वडा कार्यालय	[illegible]	[illegible]	9847067579
२४	सुरज पौडेल [illegible], प्राविधि अधिकृत	[illegible]	[illegible]	9867286985
२५	किर्तिनिधि शर्मा का.पा. पार्श्व	[illegible] शर्मा	[illegible] शर्मा	९८४०१९९३१९
२६	मुक्ति प्र. अधिकारी प्रा.अ. (शिक्षा)	[illegible]	[illegible]	९८४६९२००८४
२७	शिवराज पाण्डेय	[illegible]	[illegible]	९८४५९[illegible]

२४	गीतादेवी आचार्य			9851127067
२५	रुबिन महर्जन			९८४००२५२५०
२६	नारायण भुषाल	नारायण	नारायण	९८४१६६९८९०
२७	रुक ब.जाल			९८४७९७१०८४
२८	अम्बिसरा कामु मगर			९८४६२१९६६८
२९	विष्णु प्र. पाँडे			९८४६३०८६४४
३०	दिपक कुमार साहु			९८४६३३४०८९
३१	महेश प्रसाद आचार्य			९८२६०२१०८६
३२	गँगा अर्याल			९८४३२१३६८०
३३	मिना नेपाली	मिना	मिना	९८४२५००५३२

अनुसुची ४
अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी कार्यतालिका

समय	कार्यक्रम	जिम्मेवारी
पहिलो दिन	**राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण**	
३० मिनेट	शुभारम्भ शत्र • सभाध्यक्षको आसन ग्रहण • प्रमुख अतिथी आसन ग्रहण • कार्यक्रमको उद्देश्य सहित स्वागत मन्तव्य	• कार्यक्रम अधिकृत • उप प्रमुख, संयोजक, राजश्व परामर्श समिति • प्रमुख • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१ घण्टा	• प्राविधिक सत्र सुरु • परिचयात्मक कार्यक्रम • स्थानीय सरकारको राजश्व अधिकार • राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था र यसका कारणहरु	• परामर्शदाता
१ घण्टा	• कर तथा गैर कर राजश्व सम्बन्धी परिचय • राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजनाका बिबिध पक्ष • राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजना तर्जुमा बिधि, पद्धति र कार्ययोजनामा पालिकाको भूमिका	• परामर्शदाता
	खाना वा खाजा सहित शत्र समापन	
दोश्रो दिन	**राजश्व क्षेत्र सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठी**	
१५ मिनेट	पहिलो दिनको सक्षिप्त समिक्षा	सहभागीहरुमध्येबाट एक जना पूरुष र एक जना महिला
१ घण्टा	पालिकाको राजश्व नीति, कार्यक्रम, आन्तरिक श्रोत परिचालनको वर्तमान अवस्था विश्लेषण विश्लेषण प्रस्तुतिकरण र सम्बन्धी छलफल	
४५ मिनेट	समुह कार्य सम्बन्धी प्रस्तुतिकरण र समुह नेता सहित समुह बिभाजन • राजश्व सम्बन्धी कानूनी आधार, पालिकाको वर्तमान राजश्व अभ्यास र परिमार्जनका लागि कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी समुह कार्य • कर तथा गैरकर राजश्व दरको समसामयिक समिक्षा र भावी कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य • सम्पत्तीकर प्रणालीको आधार (घर र जग्गा) को मूल्यांकनका लागि न्युनतम मूल्य कायम गर्ने सम्बन्धी समुह कार्य • राजश्व प्रशासनको वर्तमान अवस्थाको यथार्थपरक लेखाजोखा र सुधारका लागि कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य	• परामर्शदाता र सहभागीहरु
४५ मिनेट	समुह कार्य प्रस्तुतिकरण	• परामर्शदाता र सहभागीहरु

	• राजश्व सम्बन्धी कानूनी आधार र पालिकाको वर्तमान राजश्व अभ्यास र परिमार्जनका लागि कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण • कर तथा गैरकर राजश्व दरको समसामयिक समिक्षा र भावी कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण • सम्पत्तीकर प्रणालीको आधार (घर र जग्गा) को मूल्यांकनका लागि न्युनतम मूल्य कायम गर्ने सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण • राजश्व प्रशासनको वर्तमान अवस्थाको यथार्थपरक लेखाजोखा र सुधारका लागि कार्ययोजना सम्बन्धी समुह कार्य प्रस्तुतिकरण	

अनुसुची ५
रम्भा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन,२०८०

प्रस्तावना: रम्भा गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्थानीय कर तथा शुल्क संकलन गर्ने, छुट दिने तथा आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा (२) बमोजिम रम्भा गाउपालिकाको गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:
(१) यस ऐनको नाम **"रम्भा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०"** रहेको छ।
(२) यो ऐन २०८० साल श्रावण १ गतेदेखि रम्भा गाउँपालिका क्षेत्रमा लागू हुनेछ।

२. सम्पति कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र **अनुसूचि (१)** बमोजिम एकिकृत सम्पत्ति कर (घर र घरले चर्चेको जग्गामा एकीकृत सम्पत्ति कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।

३. भूमि कर (मालपोत) : गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका अन्य जग्गामा **अनुसूचि (२)** बमोजिम भूमि कर (मालपोत) लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।

४. घर वहाल कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा **अनुसूचि (३)** बमोजिम घर जग्गा वहाल कर लगाइने र असूल गरिनेछ।

५. व्यवसाय कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा **अनुसूचि** (४) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।

६. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटी, वनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु वाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता बस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरेवापत **अनुसूचि (५)** बमोजिमको कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।

७. सवारी साधन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता भएका सवारी साधनमा **अनुसूचि** (६) बमोजिम सवारी साधन कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ।

८. विज्ञापन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा **अनुसूचि (७)** बमोजिम विज्ञापन कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ।

९.मनोरन्जन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरन्जन व्यवसाय सेवामा **अनुसूचि** (८) बमोजिम मनोरन्जन कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ।

१०. बहाल बिटौरी शुल्क: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र गाउपालिका आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेको हाटबजार, अन्य संरचना वा अन्य व्यक्ति संघसंस्थाको उपभोगमा रहेको तर स्वामित्व नभएका जमिन **अनुसूचि** (९) मा उल्लेख भए अनुसार बहाल बिटौरी शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।

११. पार्किङ शुल्कः गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ सुविधा उपलब्ध गराए वापत **अनुसूचि (१०)** बमोजिम पार्किङ शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

१२. ट्रेकिङ, कोयोकिङ, क्यानोइङ, बन्जी जम्पिङ, जिपफ्लायर र्‍याफ्टीङ शुल्क : गाउँपालिका आफ्नो क्षेत्रभित्र ट्रेकिङ, कायोकिङ, क्यानोइङ, बन्जी जम्पिङ, जिपफ्लायर र याफ्टीङ सेवा वा व्यवसाय संचालन गरेवारत **अनुसूचि (११)** बमोजिमको शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

१३. सेवा शुल्क, दस्तुर दण्ड जरिवानाः गाउँपालिकाले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका **अनूसूचि (१२)** मा उल्लिखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचिमा व्यवस्था भए अनुसार शुल्क, दस्तुर, गाउँपालिकाबाट लागु भए गरेका नीति, कानूनको उलंघनमा कानून बमोजिम दण्ड जरिवाना लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

१४. पर्यटन शुल्कः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरुवाट **अनुसूची १३** मा उल्लेखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाईने र असुल उपर गरिनेछ । तर, प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

१५. कर छुटः यस ऐन बमोजिम कर तिर्ने दायित्व भएका व्यक्ति वा संस्थाहरुलाई कुनै पनि किसिमको कर छुट दिईने छैन ।

१६. कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धि कार्यविधिः यो ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धी कार्यविधि गाउँपालिकाले तोके अनुसार हुने छ ।

अनुसुची ६
परामर्शदाता संस्था र संलग्न विज्ञहरु सम्वन्धी संक्षिप्त जानकारी